

Kunskapsöversikt

2015:4

An aerial night photograph of a city, likely Tokyo, showing a dense urban landscape with numerous illuminated buildings. A prominent feature is the light trails from traffic on a major road in the lower-left quadrant. The Eiffel Tower is visible in the upper-left background, illuminated in orange. The image is framed by white, curved, overlapping shapes that create a layered effect.

**Migration och företagens
internationalisering**

Migration och företagens internationalisering

– en kunskapsöversikt

Andreas Hatzigeorgiou och Magnus Lodefalk

Kunskapsöversikt 2015:4

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

**Delegationen för
Migrationsstudier
Ju 2013:17**

Delmi Rapport 2015:4

Beställning: www.delmi.se

E-post: ju.delmi@regeringskansliet.se

Förord

Migration kan på olika sätt påverka ekonomisk utveckling för såväl ursprungsländerna och destinationsländerna som för migranterna själva. I bästa fall kan migrationen utgöra en drivkraft för ekonomisk internationalisering och tillväxt, men det finns också farhågor kring potentiellt negativa effekter.

De positiva förväntningarna är kopplade till att migranterna med sina språkfärdigheter och kunskaper om andra länder kan bidra till att sänka kostnader för företag som tar steget ut på den globala marknaden. Det kan handla om kostnader för att skaffa sig information om utlandsmarknader, hitta lämpliga affärspartner utomlands, ingå avtal och se till att dessa följs. Migranter kan dessutom öka handeln genom att särskilt efterfråga produkter från vissa regioner av världen. Migranternas bidrag till internationaliseringsprocesser kan också ge företag och konsumenter tillgång till större marknader. Det ökar konkurrensen och effektiviteten i ekonomin. Handel och investeringar är samtidigt viktiga kanaler för att sprida nya idéer och på så vis gynna innovationsspridning. Den empiriska forskningen kring dessa frågor har varit ett tillväxtfenomen i sig.

Med denna kunskapsöversikt vill Delmi sammanfatta den befintliga forskningen kring migrationsens roll för företagens internationalisering, identifiera kunskapsluckor och diskutera relevanta policyimplikationer. Utifrån teoretisk och empirisk litteratur söker författarna svar på frågan hur migration påverkar internationalisering i form av utrikeshandel, off-shoring och utländska direktinvesteringar samt i vilken riktning. De identifierar även oklarheter och brister i litteraturen och vad dessa beror på. Sist men inte minst beskriver de forskningsfronten och frågar hur migrations- och integrationspolitiska åtgärder samt andra policyändringar kan förbättra migranternas potential att gynna det svenska näringslivet. Forskningen inom området visar att en ökning av antalet migranter är sammankopplad med en ökning av utrikeshandel. Det finns även en koppling mellan migration och utländska direktinvesteringar.

Rapporten är skriven av Andreas Hatzigeorgiou, fil.dr i nationalekonomi och verksam vid forskningsinstitutet Ratio samt Stockholms Handelskammare, och Magnus Lodefalk, ekon.dr i nationalekonomi och forskare vid Handelshögskolan vid Örebro universitet. Arbetet med denna kunskapsöversikt har följts av Annika Sundén, ledamot i Delmi och chefsekonom på Sida, samt utredningssekreterarna Bernd Parusel och Charlotta Hedberg vid Delmis kansli. Som brukligt i Delmi-sammanhang ansvarar författarna själva för innehåll, slutsatser och rekommendationer i rapporten. Resultat och slutsatser från denna kunskapsöversikt presenteras och diskuteras vid ett seminarium på Handelskammaren i Stockholm den 1 september 2015.

Det är vår förhoppning att rapporten bidrar till att öka kunskapen om migrationens viktiga roll för företagandet i Sverige och internationellt. Kunskapsöversikten är den andra inom Delmis temaområde Global migration och utveckling.

Stockholm i september 2015

Joakim Palme,

Ordförande Delmi

Kristof Tamas,

Kanslichef Delmi

Sammanfattning

Ett stort antal studier har undersökt sambandet mellan migration och internationalisering. Sambandet innebär att migranter förknippas med handel, utlokalisering av produktion (så kallad off-shoring) och utländska direktinvesteringar (FDI).

Migranter antas bidra till internationalisering därför att de kan hjälpa till att sänka kostnaderna för företag som tar steget ut på den globala marknaden. Det kan vara kostnader för att skaffa sig information om relevanta utlandsmarknader, hitta lämpliga affärspartner utomlands, ingå avtal och se till att dessa följs. Migranter kan också öka handeln genom att särskilt efterfråga produkter från födelselandet. Internationalisering ger företag och konsumenter tillgång till större marknader. Det ökar konkurrensen och effektiviteten i ekonomin. Handel och investeringar är också viktiga kanaler för att sprida nya idéer. På så vis gynnas innovation. Migration kan därför bidra till tillväxt, sysselsättning och välbefinnande genom att underlätta internationalisering.

Sambandet med internationalisering är sannolikt starkast om migranterna har en viss utbildningsnivå. Migranter på viktiga positioner i företag gynnar antagligen internationalisering mer, och människor med rötter i länder som skiljer sig mycket från det nya hemlandet är särskilt betydelsefulla. Eftersom migranterns påverkan antagligen är relaterad till deras kunskap och kontakter, väntas effekten bli större för internationalisering som är extra beroende av informationsflöden och förtroendefulla relationer. Tjänstehandel och utländska direktinvesteringar är två sådana exempel.

Forskningen på området tyder på att migranter sätter avtryck genom sin kunskap om utlandsmarknader och sina kontakter och nätverk. En procents ökning av antalet migranter är sammankopplad med 0,1–0,2 procents mer utrikeshandel i genomsnitt – ett ingalunda betydelselöst ekonomiskt värde. Kopplingen till utländska direktinvesteringar är ännu starkare.¹ Undersökningar tyder på att företag ökar sin export med 1–3 procent för varje ytterligare utlandsfödd person som anställs. Om företag främst handlar med komplexa produkter kan exporten öka mer än så. Migranter tycks vara särskilt förknippade med tjänstehandel och offshoring. Handeln främjas mer om deras ursprungsländer kännetecknas av låg ekonomisk utveckling, har en annorlunda kultur eller lider av svaga institutioner. Utbildade migranter främjar handeln allra mest.

Tyvärr lyser migrationens roll för internationalisering med sin frånvaro i samhällsekonomiska analyser. Det finns därför en risk att dess bidrag till ett lands välbefinnande underskattas. Det saknas kunskap om hur migranter yrkesposition och integrering på arbetsmarknaden påverkar. Alltför få studier berör utvecklingsländer. Vi har också begränsade kunskaper om migration och internationalisering på andra områden än varuhandel. Forskningen lämnar med andra ord mycket övrigt att önska.

Handelspolitiken bör ta tillvarata migrationens potential på ett bättre sätt, hävdar vår översikt. Kunskapsspridning om synergierna mellan en välfungerande arbetsmarknad och internationalisering är också viktig för enskilda företag och migranter. Migrationen har större förmåga att motverka fattigdom och främja utveckling än vad som ibland uppmärksammas i akademiska och policyrelaterade diskussioner. Den kan gynna näringsliv och marknader i utvecklingsländer med ofta betydande nettoutvandring. Vår slutsats bör ha relevans för diskussionen om effekterna av utvandring från utvecklingsländer till rikare länder i perspektivet fattigdomsbekämpning och långsiktig utveckling.

¹ Om sambandet är linjärt innebär skattningarna, allt annat lika, att en fördubbling av antalet migranter från ett visst land i genomsnitt är förknippad med 7–15 procent ökad utrikeshandel och cirka 23 procents ökning av utländska direktinvesteringar i ursprungslandet.

Summary

A large number of studies have investigated the relation between migration and internationalisation. The relation signifies that migrants are associated with trade, offshoring and foreign direct investment (FDI).

The reason why migrants are presumed to promote internationalisation is that they can assist in lowering costs associated with the foreign market entry of firms. These costs are related to the gathering of information about relevant foreign markets, appropriate foreign business partners, or the closing of and enforcement of business deals. Migrants may also promote trade through their demand for products from their country of origin. Internationalisation signifies that firms and consumers gain access to a larger market. This contributes to the competition and efficiency of the economy. Trade and investment are also important channels for transferring new ideas. In this way, internationalisation promotes innovation. Therefore, migration may promote growth, jobs and wealth, through the facilitation of firms' internationalisation.

The link between migration and internationalisation is expected to be strongest for migrants with higher education. The link is also expected to be stronger for migrants in key positions of firms and for migrants originating from countries that differ particularly much from the current country of residence. Since migrants' impact is expected to be related to their knowledge and contacts, researchers hypothesise that their impact is stronger with respect to types of internationalisation that are extra dependent on information flows and trustful relations. Trade in services and foreign direct investments are two examples of such types of internationalisation.

Research suggests that migration facilitates internationalisation and that the mechanism is one of information and networks. Overall, research suggests that a one per cent increase in the number of migrants of a country is associated with a 0.1–0.2 per cent increase in foreign trade, on average. This result is considered to be economically non-trivial. The link with foreign direct investment is stronger.¹ Analyses of firms with foreign-born in the workforce suggest that their exports increase with 1–3 per cent, on average, for each additional foreign-born person who is employed. If the firm primarily trades in complex products, exports may increase even more. It appears as if migrants are particularly associated with trade in services and offshoring. The impact on trade is stronger if the countries of origin of the migrants are characterised by a low level of economic development, a more distant culture, or if they suffer from weak institutions. Highly educated migrants promote trade the most.

Unfortunately, the role of migrants for internationalisation is conspicuous by its absence in socio-economic analyses. Therefore, such analyses may risk underestimating the contribution of

migration to the welfare of a country. Knowledge is largely absent on the role of migrants' position and labour market integration for internationalisation. Too few studies are made on developing countries. Our knowledge is also limited on migration and other forms of internationalisation than trade in goods. In sum, research leaves much to be desired, which might explain why significant gaps in our understanding exist despite the fact that migration and internationalisation are relevant issues.

This survey suggests that the potential of migration to facilitate trade should be better utilised in trade policy-making. It is also important to disseminate knowledge about the synergies between a well-functioning labour market and internationalisation to individual firms and migrants.

From a development perspective, this survey contributes with new perspectives. The potential of migration to counteract poverty and promote development goes beyond the established effects that are in focus in academic and policy-related discussions on global development. Migration possesses a multidimensional ability to facilitate internationalisation, which, in turn, can contribute to the promotion of business and markets in developing countries, whereof many are characterised by substantial net emigration. Our conclusion should therefore be topical for discussions about whether migration from developing to developed countries is for the worse or for the good from the perspective of combating poverty and promoting long-term development.

¹ If the relationship is linear, these estimates mean that, everything else equal, a doubling of the number of migrants from a particular country is associated with a 7–15% and 23% increase in foreign trade and foreign direct investment with their country of origin respectively and on average.

1 Inledning

Sedan mitten på 1990-talet har ett hundratal studier analyserat sambandet mellan migration och ekonomisk internationalisering. Många undersöker hur sambandet ser ut mellan länder. Oftast är det mottagarlandets perspektiv som står i fokus. På senare tid har intresset ökat för mer detaljerad analys, främst på regional nivå. Det har även gjorts studier som fokuserar på företag, det vill säga forskning om lokala samband. Forskningen om migration och andra dimensioner av internationalisering – som utländska direktinvesteringar – är alltså begränsad.

Denna kunskapsöversikt sammanfattar och diskuterar denna forskning främst utifrån ekonomiämnenas (nationalekonomi och företagsekonomi) behandling av denna fråga. Vi lägger särskild vikt vid att förklara hur migration kan främja internationalisering.¹

Översikten vill besvara följande frågor:

- Påverkar migration länders utrikeshandel, utlokalisering av produktion (offshoring) och utländska direktinvesteringar (FDI)?²
- Hur påverkar migrationen i sådana fall?
- Finns det tvetydigheter i forskningen och vad beror de på?
- Var ligger forskningsfronten just nu? Vilka är kunskapsluckorna?

Översikten inleds med en överblick över de ekonomiska teorierna om migration och internationalisering. I kapitel 2 presenterar vi de vanligaste hypoteserna. Därefter diskuterar vi den empiriska forskningen (kapitel 3), det vill säga vi sammanfattar resultaten från specifika studier av migration och internationalisering på land-, region- och företagsnivå. Centralt i kapitel 2–3 är att identifiera om – och hur – sambandet skiftar mellan migration och internationalisering på grund av olika karaktärsdrag hos gruppen migranter, beroende på migrationen som sådan, beroende på vilka länder det gäller, och så vidare. Kapitel 4 redogör för forskningsfronten samt diskuterar viktiga policyimplikationer.

Slutnoter kapitel 1

1. Akademiska forskningsöversikter finns till exempel hos Hatzigeorgiou and Lodefalk (2015), G. Felbermayr, Grossmann, and Kohler (2014) och Gaston and Nelson (2013). För metaanalyser, se Genc, Gheasi, Nijkamp, and Poot (2011), Lin (2011) och Nijkamp, Gheasi, and Rietveld (2011).

2. Off-shoring innebär utlokalisering av produktion till en egen eller någon annans verksamhet utomlands. En utländsk direktinvestering (FDI) innebär i korthet ett förvärv av aktier i ett aktiebolag utomlands eller en nyetablering utomlands, exempelvis av ett försäljningskontor, på ett sådant sätt att investeraren får ett betydande inflytande i bolaget. (En mer ingående beskrivning av FDI ges på sida 16.) FDI är med andra ord inte per automatik förknippat med off-shoring, och vice versa.

Innehåll

1 Inledning	1
2. Teorier om migration och internationalisering	4
Tankevärlden i ett nötskal	4
Traditionell teoribildning	5
Migranter som främjare av internationalisering – en andra teorivåg	6
Nätverksperspektivets genomslag.....	8
Modern teori med fokus på företag och deras anställda	9
Ett mångfacetterat samband – vilka faktorer avgör?	12
Migranternas särdrag	12
Typ av migration.....	14
Partnerlandets särdrag	14
Produkternas särdrag.....	15
Troligare att börja handla eller mer av samma?	15
Migration och utländska direktinvesteringar	17
Grundläggande teori.....	17
Litteraturen om migration och FDI.....	18
3. Empiriska studier och resultat	21
Så utvärderas sambandet	22
Resultat på landnivå.....	24
Resultat på regional nivå.....	25
Resultat på företagsnivå.....	27
Motiv och ansats.....	27
Företagsstudier en och en	27
Håller hypoteserna?	29
Resultat avseende utländska direktinvesteringar	31
4. Diskussion	35
Forskningsfronten och kunskapsluckor	35
Implikationer för policy	37
Appendix	40
Referenser	54

Figurer och tabeller

Figur 1. Det teoretiska sambandet mellan migration och internationalisering.....	5
Figur 2. Faktorer som antas påverka sambandet mellan migration och internationalisering.....	12
Figur 3. Exempel på vägar till ökad handel.....	16
Figur 4. Resultat på landnivå.	25
Figur 5. Resultat på regional nivå.	26
Figur 6. Resultat om migration och utländska direktinvesteringar.....	32
Tabell A1. Empiriska studier om migration och handel på landnivå	40
Tabell A2. Empiriska studier om migration och handel på regionnivå.....	46
Tabell A3. Empiriska studier om migration och handel på lokal nivå	49
Tabell A4. Resultat i empiriska studier om migration och FDI	51

2. Teorier om migration och internationalisering

Detta kapitel beskriver olika hypoteser om hur migration påverkar företagens internationalisering. Vi tar avstamp i traditionell nationalekonomisk teori om förhållandet mellan migration och internationell handel. Vi landar i teoribildning om migration och företagens utrikeshandel samt utländska direktinvesteringar. Kapitlet ger dessutom en bakgrund till den moderna företagsorienterade forskningen som hämtat insikter även från andra ämnen såsom sociologi.

Tankevärlden i ett nötskal

Migranter kan sänka kostnader för internationalisering som uppstår på grund av bristfällig, felaktig eller asymmetrisk information. Asymmetri skapas när olika aktörer har olika god tillgång till information. Annorlunda uttryckt antas kostnaderna minska för att söka information om utlandsmarknaden, för att matcha ihop sig med utländska aktörer och interagera med dem, samt för att ingå avtal och säkra att avtalen följs. Eftersom migranter har kunskap och kontakter som kan underlätta denna process, kan de ge en injektion åt internationaliseringen.³ Kontakter tillvaratas och materialiseras genom nätverk. Vi talar i sådana fall om att migranter har underlättat genom informations- och nätverksmekanismen.

Tidigare studier antar oftast att denna mekanism enbart har en bilateral dimension. Man utgår från att migranter endast bidrar till förbindelserna mellan det nya och det tidigare hemlandet – och bortser från eventuella indirekta effekter på andra länder än dessa två.

Migranter kan påverka handeln genom sina personliga preferenser, genom att särskilt efterfråga och konsumera produkter framställda i ursprungslandet. Denna tendens kallas ”transplanted home bias” (White, 2007). Vi väljer att tala om preferensmekanismen. Preferenser hos migranter kan sprida sig till andra konsumenter i det nya hemlandet, och möjligen även till ursprungslandet. I några fall påverkar det kanske näringslivet i det nya hemlandet. Flertalet studier förutsätter att inverkan på internationaliseringen skiljer sig åt exempelvis beroende på vilka migranterna är, hur länge de bott i det nya landet, samt vilka produkter som handlas. Allmänt väntas sambandet vara mest påtagligt för högutbildade migranter och för människor med ursprung i länder som markant skiljer sig från det nya hemlandet. Även typen av produkter spelar roll. Sambandet väntas vara starkast när det gäller mer komplexa varor och tjänster.

Figur 1. Det teoretiska sambandet mellan migration och internationalisering.

Traditionell teoribildning

En vanlig modell över internationell handel gör antagandet att länder handlar med varandra för att de är olika.⁴ I denna förenklade bild är det varor man handlar med. Arbetskraften och kapitalet används i produktion men kan inte röra sig över landgränser.

Låt oss anta att länder i startskedet inte alls handlar med varandra. När handeln väl uppstår leder det till att länder specialiserar sig på sådant som de är bäst på. Därmed ökar deras välbefinnande, och i förlängningen blir länder mer lika varandra i så hög grad att ytterligare handel inte är motiverad.⁵ Slutsatsen blir att även om arbetskraft, eller kapital, kan röra sig över landsgränser, är ett sådant utbyte omotiverat eftersom priserna på arbetskraft och kapital nu ligger på samma nivå i samtliga länder.

Om vi i stället antar att handel inte är möjlig – till exempel på grund av tekniska eller politiska orsaker – men att arbetskraft och kapital kan flöda fritt, kommer detta inte att förhindra utjämningen mellan länder (Mundell, 1957). Det beror på att handel och migration är utbytbara fenomen enligt den traditionella ekonomiska världsbilden. Rörlighet för det ena innebär att rörlighet för det andra blir överflödigt för att utjämna skillnader mellan länder.

Att handel och migration antas ersätta varandra, är förmodligen en bidragande orsak till varför politiken länge fokuserat på att aktivt underlätta handel och negligerat migrationens handelsfrämjande potential. Studenter i grundläggande nationalekonomi lär sig fortfarande att migration och handel är varandras substitut. Men modern teori har visat att idén om migration och handel som ömsesidigt utbytbara fenomen vilar på en bräcklig grund (Markusen, 1983). Snarare fungerar de som komplement, de är positivt förknippade med varandra.

Svaret på frågan hur de är sammankopplade beror enligt många studier på ett antal faktorer: hur de involverade länderna skiljer sig åt, hur höga handelshinder som finns, vilka migranter som avses, samt inom vilka sektorer migranter främst anställs (Bowen & Wu, 2013; Hijzen & Wright, 2010; Kohli, 2002; Panagariya & Panagariya, 1992; Schiff, 2006). I praktiken kräver handel med mer avancerade produkter ofta att personal rör sig över landsgränserna för att exempelvis installera, underhålla eller sköta driften av produkter.

Det oklara förhållandet mellan migration och handel i traditionell teori står i skarp kontrast till modern teori. I dag ligger fokus snarast på företag, handelskostnader och mellanhänder. Migration och handel ses oftast som komplement. Den moderna handelsteorin har stimulerats av empirisk forskning (Anderson & Marcouiller, 2002; Anderson & van Wincoop, 2004; Bernard & Jensen, 1999; Bernard, Jensen & Lawrence, 1995; Bernard, Jensen, Redding & Schott, 2012; Mayer & Ottaviano, 2008; WTO, 2008). Vi vet i dag att företags internationalisering skiljer sig avsevärt inom samma bransch. Företag är heterogena. Det är ett fåtal framgångsrika företag som internationaliseras, medan de flesta agerar på lokala marknader.

Samtidigt är det svårt att förklara varför landsgränser fortfarande är så stora hinder; handel mellan till synes snarlika regioner är markant lägre om de separeras av en landsgräns (Anderson & van Wincoop, 2003; McCallum, 1995; Trefler, 1995). Enligt teorin innebär stora och företrädevis informella handelshinder att endast vissa företag orkar bära kostnaderna för internationalisering (Bernard, Eaton, Jensen & Kortum, 2003; Melitz, 2003; Melitz & Trefler, 2012). Om hindren sänks, får de bästa företagen inom en bransch mer resurser på de övrigas bekostnad. På så sätt ökar hela branschens genomsnittliga produktivitet. Tillsammans med ett mer varierat utbud av importerade produkter, stärks därmed ekonomin som helhet.

Den nyaste forskningen undersöker hur andra faktorer än produktivitet inverkar på företagets internationalisering. Informella handelshinder, som avsaknaden av kunskap och nätverk utomlands, har större betydelse än formella hinder (Anderson & Marcouiller, 2002; Anderson & van Wincoop, 2004; Hatzigeorgiou & Lodefalk, 2013; Kneller & Pisu, 2011; Millimet & Osang, 2007). Det är därför som migranternas roll för internationalisering har börjat uppmärksammas, till exempel av Hatzigeorgiou och Lodefalk (2013).

Migranter som främjare av internationalisering – en andra teorivåg

På 1970-talet gjorde företagsekonomer fallstudier av företags internationalisering. Studierna bidrog till att den så kallade Uppsalamodellen föddes (Johanson & Vahlne, 1977, 2009). Modellen ger ett raster för att förstå migrationens roll i sammanhanget. Historiskt och etnografiskt orienterade

studier av Avner Greif och Janet Landa ger insikter i sambandet mellan migration och internationella affärer (Cooter & Landa, 1984; Greif, 1989, 1993, 2006, 2014; Landa, 1994). En tvärvetenskaplig dynamik bidrog här till en framgångsrik andra teorivåg. I Uppsalamodellen måste företag skaffa sig information om den nya marknaden. De måste etablera kontakter för att kunna internationaliseras. Processen är kostsam, och ännu kostsammare ju mer annorlunda eller ”kognitivt avlägsen” utlandsmarknaden är.

Internationalisering är med andra ord förknippad med engångskostnader, här kallade fasta kostnader. De fasta kostnaderna kan dels vara förknippade med inträdet på ett lands marknad, dels på marknaden för en viss produkt. Därutöver tillkommer rörliga kostnader som bland annat är förknippade med hur mycket som till exempel exporteras, såsom tullavgifter och transportkostnader.

Mot denna bakgrund internationaliseras företag gradvis. De börjar med närbelägna marknader och lär sig under resans gång. Till slut är företagen etablerade även på avlägsna marknader. Att skapa nätverk är en central pusselbit i Uppsalamodellens moderna variant. Nätverk bidrar till förtroende, vilket främjar lärande och engagemang i relationer. På så sätt minskar osäkerheten och det blir lättare att ta till vara affärsmöjligheter.

I sin studie om den judiska diasporan på 1000-talet beskriver Greif (1993) hur dåtidens internationella handel kring Medelhavet led brist på formella institutioner. Detta försvårade parternas respekt för ingångna kontrakt och ökade riskerna med affärer över huvud taget. Nätverk av judiska affärsmän och den judiska diasporan kunde dock kompensera bristen på formella institutioner genom sina kontakter och förtroendefulla relationer. Det underlättade kunskapsförmedlingen över landsgränser och utkrävandet av ansvar. Om en representant utomlands skodde sig själv på en affärsmans bekostnad, fick sig personens rykte en törn och han eller hon fick svårare att bli betrodd fortsättningsvis.

Informationens, nätverkens och förtroendets betydelse tas också fasta på i en banbrytande studie av David M. Gould (1994). Med stöd av lärdomar från sociologi och geografi argumenterar Gould för att migranter både ökar efterfrågan på produkter från hemlandet och bidrar med värdefulla länkar. De ökar importen direkt genom sina preferenser för hemlandets produkter (preferensmekanismen), och de ökar både import och export indirekt genom sina färdigheter, kunskaper och nätverk (informations- och nätverksmekanismen). Den senare effekten uppstår bland annat därför att invandrare kan språket och sprider kunskapen vidare i det nya hemlandet. Vidare har de kunskap om utbud och efterfrågan i ursprungslandet. Dessutom underlättar de kontraktsskrivning och parternas respekt för ingångna kontrakt genom sin förmåga att skapa förtroendefulla relationer via nätverk.⁶

Migranterna antas framför allt vara viktiga i kommunikationen med länder med svaga legala institutioner.⁷ De förbättrar marknadens funktionssätt via informations- och nätverkskanalen. Därför brukar denna mekanism ses som välståndshöjande, till skillnad från preferensmekanismen.⁸

Hur stor påverkan har invandrare på handeln genom informations- och nätverksmekanismen? Det beror på flera faktorer, menar Gould (1994). För det första har de större betydelse ju mindre information om ursprungslandet det finns i värdlandet. Därmed kan det finnas en avtagande marginalnytta med invandring. För det andra är påverkan större ju mer kapabla invandrarna är att förmedla sin kunskap och ju bättre de integreras i samhället. Därför kan deras utbildningsnivå och boendetid i värdlandet ha betydelse för förmågan att främja handel.

Något som Gould inte diskuterar mer specifikt är betydelsen av närhet mellan invandrare och företag. Man kan anta att närhet och interaktion skapar bättre möjligheter att överföra nyttiga kunskaper för internationalisering (Herander & Saavedra, 2005). Även om modern informationsteknologi underlättar kommunikation och främjar relationer kan den långt ifrån alltid ersätta möten människor emellan.⁹ Integration på arbetsmarknaden bör därför kunna understödja invandras förmåga som brobyggare. Det förutsätter att människor får arbeta med sådant som de är utbildade för (Aleksynska & Peri, 2014).

Nätverksperspektivets genomslag

Rauch (1996, 1999) har bidragit med ett nätverks- eller sökperspektiv på handel.¹⁰ Nätverk kan minska kostnaderna för sökning och underlätta matchning i utrikeshandel med differentierade produkter, det vill säga produkter som är unika i viss mån, som inte har enhetligt pris och där priset inte sammanfattar informationen om produkten fullt ut.¹¹

Köpare och säljare av sådana differentierade produkter, det vill säga unika produkter utan enhetligt pris, kan inte förlita sig på att priset säger allt, och kan inte enkelt hitta annan information om utbud och efterfrågan. Informationsbristen tvingar dem i stället att söka upp varandra och anpassa sig ömsesidigt. Om köpare och säljare står varandra nära, talar samma språk, delar en gemensam historia och kulturell referensram, har gemensamma kontaktytor, då blir det enklare att komma överens.

Ett nätverk är en grupp personer som har utbyte med varandra mer eller mindre regelbundet och som känner varandra väl, direkt eller via andra. Det är främst inhemska nätverk som figurerar i litteraturen om migration och handel. Migration och tillfällig personrörlighet kan göra att nätverket blir internationellt. Gemensamma ankare som nationalitet, etnicitet eller religion bidrar till nätverkets överlevnad och utveckling.

Nätverk har potential att lösa två av internationaliseringens nyckelproblem: imperfekt och asymmetrisk information. Med imperfekt information menas att aktörerna har ofullständig eller felaktig informationen och en variant av detta är asymmetrisk information, det vill säga om parterna har olika god tillgång till information, exempelvis att säljaren av en produkt vet mer om produktens för-

och nackdelar än köparen. I handel med differentierade produkter har köpare och säljare svårt att få nödvändig information om exempelvis utbud, efterfrågan, försäljningskanaler och marknadsföring. Intimiteten i nätverket kan underlätta flödet av information och kontaktskapandet mellan investerare och potentiella affärspartner.

Rauch (1996) hävdar att det finns synergier – samordningsfördelar – i informationssökandet, något som förklarar den organiska framväxten av olika slags handelshus. Nätverksperspektivet sätter fingret på de personliga relationernas centrala roll för internationalisering, där etniskt betingade nätverk och starka familjeband ger fördelar.

Att nätverk kan främja internationalisering genom att underlätta affärsuppgörelser och öka respekten för ingångna avtal har noterats av Rauch – och även av Avner Greif och Janet Landa i deras historiskt/etnografiskt orienterade analyser. Avståndet till den utländska marknaden kan uppmuntra en aktör att försöka sko sig på andras bekostnad, eftersom det inte är så lätt att observera saken. När medlemmarna i nätverket interagerar minskar risken och förtroendefulla relationer skapas. Det ska tilläggas att nätverk riskerar att styra om handelsflöden i mindre fördelaktig riktning i en del fall. Viss handel kan vara mer lönsam utan inflytande från nätverk (Casella & Rauch, 1998; Lewer & Van den Berg, 2009; Rauch & Casella, 2003). Rauch och Casella (2003) nämner ett fall där två närliggande länders textilbransch valde att lägga ut produktion i olika världsdelar. I det ena landet valde branschen att utlokalisera dels till en världsdel med låga lönekostnader, dels till världsdelens där efterfrågan fanns. Textilbranschen i grannlandet utlokaliserade till andra länder i den egna hemregionen trots att löneläget där inte var lika fördelaktigt. Det berodde förmodligen på att där fanns en stor grupp utvandrare från det egna landet.

Det är inte heller säkert att migration skapar ny handel. Istället kan det tänkas att migrationen leder till ny produktion i värdlandet eller hemlandet, med följd att handeln inte ökar eller till och med minskar (Dunlevy & Hutchinson, 1999; Hiller, 2014; Mundra, 2005). Tyvärr saknas forskning om hur nätverk med anknytning till migration påverkar fördelningen av resurser inom och mellan branscher.

Modern teori med fokus på företag och deras anställda

Chaney (2014) har utformat en dynamisk nätverksmodell av utrikeshandeln där modern handels-teori knyts ihop med modeller om heterogena företag å ena sidan (Melitz, 2003) och med nätverksperspektivet å andra sidan (Rauch, 2001). Modellen har haft betydelse för forskningen om migration och företagens internationalisering. Ett företag behöver åtminstone en kontakt på den utländska marknaden för att kunna exportera dit, säger modellen. Det kan förutsättningslöst söka

efter en lämplig kontakt eller använda sig av befintliga nätverk. När företaget väl har fått en sådan ingång i ett land – säg Chile – kan det på avstånd dra nytta av den nya kontaktens egna nätverk i angränsande länder – säg Argentina, Bolivia och Peru. Därmed har företag med många utländska kontakter en fördel i utrikeshandeln.

I en modell utarbetad av Silvio H. T. Tai (2009) har invandrare en tydlig roll. Företag antas konkurrera med produkter som liknar varandra. De möter fasta och rörliga kostnader när de vill internationaliseras. Invandrare påverkar både import och export genom preferensmekanismen. Deras egen efterfrågan påverkar importen direkt. Men handeln påverkas även indirekt, dels genom att invandrarnas preferenser för det gamla hemlandets produkter sprids till omgivningen i det nya hemlandet, dels genom att deras ”nya” preferenser i det nya hemlandet sprids till det gamla hemlandet. Även de fasta kostnaderna minskar genom informations- och kunskapsmekanismen.

Förutom att Tai införlivar migrationens roll i modern handelsteori med heterogena företag, belyser han (2009) hur en marknads struktur påverkar preferenskanalen samt informations- och nätverkskanalen. Med marknads struktur menar vi här främst hur konkurrensförhållandena ser ut. Preferenskanalen kan bestå av två delar: hur invandrare påverkar preferenser och hur preferenser påverkar handeln. För mer homogena produkter – som vete eller olja – har invandrare mindre inflytande. Däremot är preferensernas påverkan på handeln större.

Tidigare studier har – utan att granska de två delarna – antagit att preferensmekanismen är större ju mer differentierade produkterna är, det vill säga om de är unika och utan enhetligt pris (se till exempel Head och Ries, 1998). När det gäller informations- och nätverksmekanismen är det oklart hur effekten på de fasta kostnaderna ändras på grund av varans komplexitet. Däremot har fasta kostnader mindre betydelse för mer differentierade produkter. Tai (2009) fokuserar på invandrare och deras preferenser och påverkan på fasta handelskostnader. Bastos och Silva (2012) koncentrerar sig i stället på hur exportefterfrågan kan stimuleras för företag som har tillgång till utvandrare och deras nätverk. Sådana nätverk ökar både företagets sannolikhet att börja exportera och deras exportförsäljning.¹² Däremot saknas en diskussion om hur utvandring förmedlar kontakter med utländska köpare så att efterfrågan ökar.¹³

Två andra teoretiska bidrag ges av Hatzigeorgiou och Lodefalk (2013, 2014a). I den första studien modifieras och omtolkas Bastos/Silvas modell (2012) för att kunna analysera dels hur utlandsfödda medarbetare inverkar på ett företags handel via informations- och kunskapskanalen, dels hur invandrare i allmänhet påverkar handeln genom preferensmekanismen. Bidraget förklarar att invandrare som är direkt knutna till ett företag kan lära sig om möjliga exportprodukter och förmedla information om ursprungslandets affärsmöjligheter och kontaktytor mer effektivt, än andra invandrare från samma land förmår. Närheten mellan invandrare och företag underlättar sannolikt utbytet av handelsrelaterad information (Granovetter, 1973; Herander & Saavedra, 2005).¹⁴ Deras nätverk skapar förtroende i affärsrelationer över gränserna.

Sammantaget kan företagens utlandsfödda medarbetare både minska riskerna med internationaliseringen och bidra till sänkta exportkostnader.¹⁵ Det gör företagen mer benägna att börja exportera och ökar även exportens intensitet.¹⁶ Att invandrare i allmänhet bidrar till ökad import via preferensmekanismen, är ett vanligt antagande. Men det finns två starka skäl som talar för att invandrare även kan öka exporten via samma mekanism.

För det första bidrar den ökade importen genom preferensmekanismen till att näringslivet i värdlandet lär sig mer om den utländska marknaden, åtminstone när det gäller utbud och människors preferenser. För det andra kan näringslivet i värdlandet anpassa sina produkter, eller introducera nya produkter, för att möta invandrarnas efterfrågan. I förlängningen kan det leda till att sådana produkter exporteras till invandrarnas ursprungsländer. Effekten förstärks ytterligare om invandrarnas preferenser anammas av den övriga befolkningen i värdlandet (Tai, 2009).

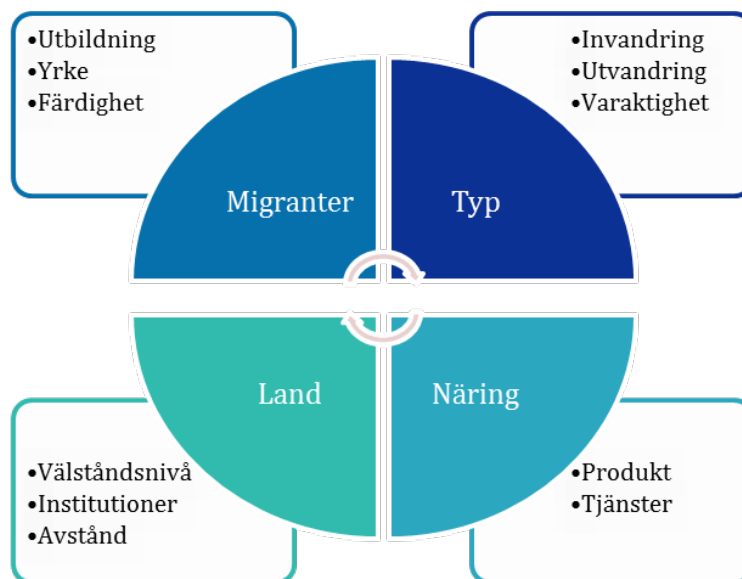
Den andra studien av Hatzigeorgiou och Lodefalk (2014a) fokuserar på sociala nätverks betydelse för utrikeshandel med tjänster. Den är unik, eftersom forskningen annars i regel avgränsas till handel med varor.¹⁷ Perspektivet är mycket relevant, eftersom det finns större formella och informella handelshinder för just tjänstehandeln. Nätverk skulle därför spela en större roll för handel med tjänster än handel med enklare varor.

Studien införlivar insikter från social nätverksteori i en modern handelsmodell med heterogena företag och branschspecifika informationshinder (Cristea, 2011). I Hatzigeorgiou och Lodefalks (2014a) modell förbereder sig företag inför export genom att investera i marknadsspecifika och kostsamma länkar till utlandsmarknaden. Det kan till exempel betyda att de anställer invandrare från det aktuella landet. Investeringen kan göra produkterna särskilt attraktiva för utländska kunder. Detta antas ske genom informations- och nätverkskanalen. Om det finns större informationshinder, blir företagen mer benägna att investera i nätverkskontakter. Liksom i Rauchs studie (2001) finns risken att andra åker snålskjuts på en aktörs länkar till utlandsmarknaden. Det minskar villigheten att själv investera i nya nätverk, eftersom andra aktörer ändå kan få tillgång till dessa. Under vissa förhållanden etablerar företag ändå kostsamma länkar så att sociala nätverk bildas.¹⁸ Sådana kontakter är delvis till nytta även för angränsande företag.

Ett mångfacetterat samband – vilka faktorer avgör?

Det finns teoretisk forskning som belyser vilka faktorer som påverkar sambandet mellan migration och utrikeshandel, som sammanfattas i Figur 2. De följande avsnitten förklarar mer i detalj vad forskningsbidragen går ut på och noterar vad som finns att säga empiriskt om dem.

Figur 2. Faktorer som antas påverka sambandet mellan migration och internationalisering.

Migranternas särdrag

Många studier antar att vissa migranter är mer kapabla än andra att främja handel (se Figur 2). Oftast styrs det av människors utbildningsnivå (Gould, 1994). Men på senare tid har kritik framförts mot en ensidig fokusering på just den faktorn. Aleksynska och Peri (2014) hävdar att utbildning inte alltid är användbar i ett annat land, och dessutom får migranter kanske inte något jobb som motsvarar deras utbildning. Hatzigeorgiou och Lodefalk (2014a, 2014b) påpekar att inte alla migranter integreras på arbetsmarknaden, eller att det kan ta lång tid åtminstone.¹⁹ Därför är arbetsmarknadsdeltagande en bättre indikator på migranternas främjande potential via informations- och kunskapsmekanismen (Hatzigeorgiou & Lodefalk, 2013). Tyvärr används denna indikator sällan i litteraturen, med vissa undantag (exempelvis Hatzigeorgiou & Lodefalk, 2014b).

Några studier menar att migranternas yrke är ett bättre mått på deras möjlighet att påverka handel (Aleksynska & Peri, 2014; Blanes, 2010; Mundra, 2014). Särskilt betydelsefulla är förmodligen migranter som finns i ledande ställning eller som är specialister. Mindre betydelsefulla är personer involverade i försäljning. Människor med helt andra yrken antas sakna verklig betydelse i sammanhanget. Blanes (2010) menar emellertid att effekten på handeln även beror på i hur hög utsträckning nätverk är förknippade med själva yrket.

Även flyktingar kan i vissa fall ha en viktig handelsfrämjande potential, åtminstone i ett längre tidsperspektiv. Deras ställning och status i födelselandet kan spegla en särskild personlig förmåga att bistå i internationella affärer. Det kan samtidigt vara just den faktorn som tvingat vederbörande på flykt. Flyktingar kan sålunda ha unika kvaliteter som inte alla i ursprungslandet äger. Samtidigt kan det ofrivilliga boendet i det nya landet innebära att de blir mer angelägna än andra att återvända och att upprätthålla levande nätverk i hemlandet. En annan aspekt som snarare försvårar för flyktingar att främja handel är att ofrivillig migration inte sällan skapar påfrestningar och trauma som kan försvåra integrationen på arbetsmarknaden. Flyktingar tenderar i allmänhet att ha svårare att komma in på arbetsmarknaden. Vissa grupper av flyktingar saknar dessutom makt och inflytande gentemot hemlandet.

Det kan också vara svårt att inleda handel med länder som är eller har varit föremål för konflikt. Kanske vill människor helst undvika kontakt med ursprungslandet av rädsla för att de själva eller deras närstående ska drabbas av repressalier (Head & Ries, 1998). Flyktingar kan också ha varit på flykt från sitt hemland under en längre tid, exempelvis kan de ha varit bosatta i flyktingläger eller har försökt etablera sig i något annat land (White & Tadesse, 2010). En lång tids frånvaro försvagar de sociala nätverken till hemlandet. Det är därför inte underligt att forskningen antagit att flyktingar inte påverkar handeln i lika stor utsträckning som andra migranter. Detta utan att förringa även deras påverkan i ett långt tidsperspektiv (Hatzigeorgiou & Lodefalk, 2014c). De många komplexa frågor som omringar just flyktingar och internationalisering gör det emellertid nödvändigt med fler empiriska undersökningar kring ämnet.

Andra potentiellt viktiga karaktärsdrag hos migranter rör till exempel entreprenörsförmåga och ålder (Faustino & Peixoto, 2013; Ivanov, 2008).²⁰ Koenig (2009) menar att människors ålder är positivt förknippad med kunskap om hemlandet. När det gäller entreprenörsförmåga kan vissa migranter vara särskilt lämpade genom sin kunskap om ny teknik och innovationer från utlandet (Hatzigeorgiou & Lodefalk, 2014b). Samtidigt pekar Hatzigeorgiou och Lodefalk (2014c) samt Ivanov (2008) på att många invandrare som driver egen näringsverksamhet finns i branscher som inte internationaliseras särskilt lätt, exempelvis hotell och restaurang. Diskriminering, svårigheter att överföra kunskaper eller få dem godkända i värdlandet, och minimilöner är några hinder som kan pressa dem att bli egna företagare för att få ett jobb över huvud taget eller för att få arbeta med något de själva vill. Det är med andra ord inte alls självklart att migranternas entreprenörsförmåga kommer internationaliseringen till godo.

Typ av migration

Även typ av migration spelar roll (se Figur 2). Nästan alla studier undersöker invandringens handelseffekter, medan det finns relativt få som analyserar utvandringens betydelse. Några avgörande skillnader märks emellertid inte i synen på hur handel påverkas av utvandring jämfört med invandring.

Ett par studier fokuserar på samband mellan nätverk av utvandrare från ett visst land och handel mellan utvandrarnas värdländer, det handlar med andra ord om diasporans betydelse för internationell handel som inte rör utvandringslandet. Detta brukar kallas den indirekta handelseffekten av nätverk och effekten antas vara ett resultat av diasporans informations- och nätverksfrämjande. Rauch och Trindade (2002) undersöker hur den kinesiska diasporan underlättar utrikeshandeln mellan länder där utlandskineser är bosatta, exempelvis USA och Australien.²¹ G. J. Felbermayr, Jung, och Toubal (2010) argumenterar för att diasporans effekt på handel mellan andra länder än det ursprungliga hemlandet bättre fångar informations- och kunskapskanalen – preferensmekanismen gäller bara handel mellan hemlandet och andra länder. Detta är ett starkt antagande eftersom diasporan genom sina preferenser sannolikt påverkar utbud och efterfrågan även i migranters nya länder.²²

Boendetiden i det nya hemlandet kan ha betydelse för i vilken utsträckning en migrant främjar handel med ursprungslandet Gould (1994). Här går dock forskarnas syn isär. Ett par studier räknar med att tiden som förlutit sedan invandringen är positivt sammankopplad med integration och kunskapsöverföring, eftersom man till exempel hinner förankra sig mer på arbetsmarknaden och hinner bygga upp sina nätverk i värdlandet och mellan värdlandet och hemlandet; därför blir också handelseffekten större (se till exempel Herander och Saavedra 2005). Andra argumenterar för det motsatta: aktuell kunskap om hemlandet och levande nätverk har avgörande betydelse, men avtar med tiden. Långvarigt boende utanför ursprungslandet bör försvaga handelseffekten (Graneli & Lodefalk, 2014; Jansen & Piermartini, 2009). Dessa studier undersöker i några fall främst personrörlighet av mer tillfällig art, till exempel för att leverera tjänster till kunder utomlands.²³

Partnerlandets särdrag

Många studier menar att det kan ha betydelse varifrån migranten kommer eller var personen befinner sig (se Figur 2). Däremot finns det inte så många studier som tydligt formulerar prediktioner eller förväntningar. Enligt forskningen kan man förvänta sig att migranter underlättar handeln mer visavi länder med lägre utvecklingsgrad, samt när deras ursprungsländer karaktäriseras av undermåliga institutioner och hög korruption. (Bryant, Genc & Law, 2004; Dunlevy, 2004; Gould, 1994; Herander & Saavedra, 2005; Vézina, 2012). I dessa fall kan landspecifik kunskap om informella handelshinder samt nätverk och kontakter komma att spela en större roll.

Ett tiotal studier pekar på att kulturella skillnader kan öka migranternas roll som handelsfrämjare tack vare deras överbyggande förmåga (till exempel Bedassa Tadesse och White, 2010a, 2010b; White och Tadesse, 2008a, 2008b). Det kan tilläggas att forskningen hittills främst rört migration från utvecklingsländer till utvecklade länder. I en femtedel av studierna är det ett utvecklingsland som fungerar som värdland; i ungefär lika många kommer migranterna uteslutande från utvecklade länder. För enskilda värdländer, eller värdar som är utvecklingsländer, finns en handfull studier.²⁴

Produkternas särdrag

Vilken sorts produkter som avses har också betydelse för hur migration via informations- och kunskapskanalen kan påverka handel (Figur 2). Forskningen genomsyras av antagandet att nätverk – som ju handlar om förtroende, kontrakt och deras efterlevnad – är lika viktiga för både differentierade produkter (unika produkter utan enhetligt pris) och homogena produkter (mer standardiserade produkter), medan information är viktigare för så kallade differentierade produkter (G. J. Felbermayr et al., 2010; Rauch & Trindade, 2002; Vézina, 2012).

Några hävdar att nätverk är viktigare för differentierade produkter. Det är förmodligen svårare att förhandla om sådana produkter, skriva kontrakt och säkra att avtalen följs.²⁵ Annars handlar information om så mycket mer än själva produkten, exempelvis affärskultur. Därför har nätverk inte nödvändigtvis så mycket större betydelse för differentierade produkter.

Några studier antar att migranter är till särskilt stor hjälp för handel med insatsvaror, alltså produkter som används vid framställning av andra varor (Faustino & Peixoto, 2013; Ivanov, 2008). En relaterad studie, gjord av Hatzigeorgiou, Karpaty, Kneller och Lodefalk (2015), handlar om hur migration kan underlätta utlokalisering av produktion till andra länder (så kallad offshoring).²⁶ Bristfällig information och bristande förtroende är enligt studien extra problematiskt vid utlokalisering av detta slag.²⁷ Migranter kan därför vara särskilt värdefulla som främjare av offshoring.²⁸

Troligare att börja handla eller mer av samma?

Ökad internationalisering av handeln kan uppstå av två olika anledningar: Dels kan den bero på att fler företag har börjat idka utrikeshandel. Dels kan den bero på att samma företag exporterar eller importerar mer av samma produkt än tidigare. Det är förstås allmänt intressant att veta vad som ligger bakom en viss exportökning, men det kan även ge upplysningar om vilka handelshinder som ska övervinnas. I vår kontext är detta viktigt: vi vill nämligen veta *på vilket sätt* migranter främjar internationalisering. Är det så att migranter bidrar till att öka sannolikheten för handel genom att fler företag bedriver internationell handel (via den så kallade *extensiva* handelsmarginalen)?

Kan migranterna i så fall hjälpa svenska företag att exportera till helt nya utlandsmarknader? Eller påverkar de främst genom att befintlig handel intensifieras (via den *intensiva* handelsmarginalen), vilket innebär att ett företag, som redan är aktivt på en viss utlandsmarknad, ökar sin försäljning?²⁹ De två marginalerna behöver givetvis inte vara ömsesidigt uteslutande. De kan finnas samtidigt, vilket illustreras i *Figur 3*.

Figur 3. Exempel på vägar till ökad handel.

Båda dessa handelsmarginaler, den intensiva och den extensiva, kan analyseras på olika nivåer. Här tar vi upp två av de vanligaste: landmarginalerna, som handlar om när handel utökas till eller intensifieras med nya länder, och produktmarginalerna, som handlar om när man utökar eller intensifierar handeln med specifika produkter.

Flertalet studier analyserar samband mellan antalet invandrare i ett visst värdland och hur mycket värdlandet handlar med deras hemländer. Om värdlandet redan handlar med alla invandrades ursprungsländer, fångar studierna egentligen hur migranter bidrar till expansion på den intensiva landmarginalen, det vill säga när man intensifierar redan befintlig handel med andra länder. Det finns några studier av hur migranter bidrar till handel med nya länder, det vill säga till expansion längs den extensiva landmarginalen (till exempel Koenig, 2009; White & Tadesse, 2008a). Om deras insatser sänker de fasta kostnader som berörs är handel med nya länder en rimlig hypotes.

Ett flertal studier antar att migranter underlättar handel längs både den extensiva och intensiva marginalen, vanligen därför att de förmodas sänka även rörliga kostnader som varierar med andra aspekter av en affär (Bastos & Silva, 2012; Hatzigeorgiou & Lodefalk, 2013, 2014b). Men det är inte säkert att olika slags migranter påverkar marginalerna på samma sätt (Coughlin & Wall, 2011).

På senare tid har analysen av handelsmarginaler flyttats från landnivån till produktnivån. Frågan berör med andra ord om migranter bidrar till att företagen handlar med fler produkter, säljer mer av befintliga produkter, eller både och. Migranternas förmåga att sänka fasta handelskostnader väntas leda till expansion längs den extensiva produktmarginalen (att handel sker med fler produkter) men kontraktion längs den intensiva (att volymen för befintliga produkter minskar) (Hatzigeorgiou & Lodefalk, 2013, 2014b; Hiller, 2013).³⁰ Även deras bidrag till sänkta rörliga kostnader antas öka antalet handlade produkter, medan effekten på det genomsnittliga exportvärdet inte kan bestämmas. Hatzigeorgiou och Lodefalk (2013) drar därför slutsatsen att migranter kan bidra till handel med fler produkter men att handelns intensitet inte kan fastställas på förhand.³¹

Detta avsnitt har illustrerat de komplexa och mångfacetterade sambanden mellan migration och internationalisering. Sambanden kan påverkas av en rad faktorer: sådant som rör migranterna själva, vilka produkter som handlas och mellan vilka länder handeln sker. Dessutom kan migrationen påverka investeringar och andra dimensioner. Detta behandlas i nästa avsnitt.

Migration och utländska direktinvesteringar

Grundläggande teori

Forskningen om migration och utländska direktinvesteringar (FDI) har inte alls kommit lika långt som den omfattande, djuplodande litteraturen om migration och handel. Detta avspeglas i teori-bildningen.

En sådan direktinvestering innebär att en aktör investerar så mycket i ett annat företag utomlands att det ger ett betydande inflytande över företaget. Inflytandet kommer automatiskt när ett nytt och helägt dotterbolag etableras. Om det gäller ett redan befintligt företag, brukar det räknas som en direktinvestering om aktören förvärvar minst tio procent av aktiekapitalet. En utländsk direktinvestering kan göras i ytterligare en produktionsenhet för samma steg i tillverkningsprocessen (så kallad horisontell direktinvestering), eller för att säkra en produktionsenhet för delar av processen (vertikal direktinvestering). Ett exempel på det förra är om ett fordonsföretag etablerar sig med ännu en fordonsfabrik i ett annat land för att enklare tillgodose efterfrågan i landet. När ett fordonsföretag startar tillverkning av vissa komponenter i ett utländskt bolag är det en vertikal investering.³²

En traditionell analys ger vid handen att rörlighet för produktionsfaktorer som arbetskraft och kapital är varandras substitut. En relativt god tillgång på arbetskraft i ett land tenderar att delvis överflyttas till ett land som inte har samma goda arbetskraftsutbud, det vill säga man räknar med migration mellan dessa länder. Ett annat alternativ är att kapital flödar från det ena till det andra landet. I båda fallen jämnas skillnaderna mellan ländernas sammansättning av produktionsfak-

torer ut. Denna analys passar väl ihop med hur litteraturen brukar se på vertikala investeringar. Företag investerar för att dra nytta av att en viss produktionsfaktor finns rikligt utomlands.³³

Däremot finns mycket som talar för att migranternas rörlighet kompletterar rörligheten hos finansiellt kapital snarare än ersätter den (till exempel Rauch (2001). FDI är i ännu högre grad än varuhandel förknippad med stora fasta kostnader, med risk och osäkerhet (Greenaway & Kneller, 2007). Dessutom betonar företag hur viktigt det är med personrörlighet för att hålla ihop och koordinera sin verksamhet i flera länder, få tillgång till specialistkompetens och främja en gemensam företagskultur över gränserna (Graneli & Lodefalk, 2014).

Litteraturen om migration och FDI

Ett antagande i den relativt begränsade FDI-litteraturen är att invandrare främjar investeringar i sina födelseländer genom sin ingående kännedom om dem (till exempel Bhattacharya och Groznik (2008); Javorcik, Özden, Spatareanu och Neagu, 2011).

En teoretisk studie har gjorts av Federici och Giannetti (2010). I deras dynamiska modell finner vi två länder där migranter förmedlar information om sina ursprungsländer till investerare i det nya hemlandet. Kunskapsförmedlingen anses ligga utanför marknadsmekanismen, den är en positiv externalitet som bidrar till ökade utländska direktinvesteringar. Utvandring ses som en tillfällig faktor. Den balanseras av att människor så småningom återvänder till födelselandet, men också genom att utvandrare får nya färdigheter utomlands som sedan får följa med hem. Rörelse hos kapital och migranter minskar gradvis skillnader i produktivitet och löner mellan länder, vilket i förlängningen försvagar incitamenten till fortsatt rörelse.

Även vid utländska direktinvesteringar antas migranternas påverkan variera beroende på ett antal faktorer. Individerna från mer avlägsna länder i termer av språk, kultur och institutioner anses särskilt betydelsefulla; liksom migranter från länder med svaga institutioner (Gao, 2003; Johanson & Vahlne, 2009; Murat & Pistori, 2009a). Vidare antas migranter med hög utbildning och andra mer värdefulla färdigheter ha särskild betydelse (se till exempel Flisi & Murat, 2011). Flisi och Murat räknar också med att människors vistelsetid i värdlandet stärker den investeringsfrämjande potentialen genom ökat inflytande över företagets affärsbeslut. Murat och Pistori (2009b) argumenterar för att migranternas nätverk är särskilt viktiga för mindre företag.

Slutnoter kapitel 2

¹ Akademiska forskningsöversikter finns till exempel hos Hatzigeorgiou and Lodefalk (2015), G. Felbermayr, Grossmann, and Kohler (2014) och Gaston and Nelson (2013). För metaanalyser, se Genc, Gheasi, Nijkamp, and Poot (2011), Lin (2011) och Nijkamp, Gheasi, and Rietveld (2011).

² Off-shoring innebär utlokalisering av produktion till en egen eller någon annans verksamhet utomlands. En utländsk direktinvestering (FDI) innebär i korthet ett förvärv av aktier i ett aktiebolag utomlands eller en nyetablering utomlands, exempelvis av ett försäljningskontor, på ett sådant sätt att investeraren får ett betydande inflytande i bolaget. (En mer ingående beskrivning av FDI ges på sida 16.) FDI är med andra ord inte per automatik förknippat med off-shoring, och vice versa.

³ Migranter kan alltså ge en knuff åt internationaliseringen och föra den närmare sin optimala nivå, utifrån ett samhälls-ekonomiskt perspektiv, för att parafrasera G. Felbermayr et al. (2014).

⁴ Modellen baserar sig på bidrag från de svenska nationalekonomerna Eli Heckscher och Bertil Ohlin (Heckscher–Ohlin-modellen).

⁵ Utöver de vanliga antagandena i Heckscher–Ohlin-modellen med två länder, två produktionsfaktorer och två varor, antar vi att länder inte specialiserar sig fullt ut och att produktionens faktorintensitet inte ändrar sig radikalt.

⁶ Dessutom kan invandrare göra bilden av sitt värdland tydlig i det gamla hemlandet – en form av ambassadörskap – och på så sätt främja handeln. Detta tas upp av Hatzigeorgiou and Lodefalk (2014c).

⁷ Merformellt introducerar Gould (1994) endogena kostnader för utländsk marknadsinformation – kostnader som invandrare kan sänka – i en teoretisk handelsmodell som underbygger den så kallade gravitationsmodellen för handel.

⁸ Migration är en kanal för internationell spridning av idéer, som kan bidra till välståndet och möjligen även handeln (Keller, 2004).

⁹ Graneli och Lodefalk (2014, s. 1 och särskilt fotnot 1) redogör för behovet av personliga möten och relationer trots att människor tekniskt sett istället skulle kunna mötas och kommunicera virtuellt.

¹⁰ Rauchs bidrag till forskningen inspireras av studier i sociologi och historia samt av fallstudier.

¹¹ Motsatsen är en enkel och standardiserad (homogen) produkt där priset räcker som information för en eventuell köpare. Ett exempel på en differentierad produkt är ett musikframträdande eller en personbil, medan en homogen produkt kan vara ett fat olja av en viss kvalitet som handlas på börser världen över.

¹² Den specifika tillgången till nätverk modelleras som en unik företagsspecifik chock av exportefterfrågan.

¹³ Mer allmänt antas utvandring också minska företagets fasta kostnader för exporten, oavsett deras konkreta kontakter med utvandrare.

¹⁴ Modern informationsteknologi underlättar kommunikation men ersätter inte personliga möten och relationer. Det är därför rimligt att anta att utbytet av detaljerad handelsrelaterad information när det gäller ett visst företags produkt och en viss utländsk marknad underlättas om invandraren och företaget har en nära relation, exempelvis som anställd och arbetsgivare, än om de enbart finns på samma ort, i samma län eller i samma land. Graneli och Lodefalk (2014, s. 3) utvecklar resonemanget vidare.

¹⁵ Rörliga kostnader som påverkas är till exempel underhåll och uppdatering av nätverk; kontinuerlig bevakning av förändringar i utbud och efterfrågan på utlandsmarknaden (gäller särskilt för trendkänsliga eller dynamiska produkter); samt landets lagar och regler.

¹⁶ Koenig (2009) presenterar en modell där invandrare bidrar till att företags fasta exportkostnader sjunker och att sannolikheten att exportera därför ökar.

¹⁷ Det finns dock några studier om migration och turism (Law, Genç & Bryant, 2013).

¹⁸ Dessa nätverk är lokalt koncentrerade men har ändå länkar till utländska lokala nätverk – aktörerna finns bara några rekommendationer bort från lokala nätverk utomlands.

¹⁹ Arbetsmarknadsintegrationen antas vara svagare för flyktingar samt för kvinnor, unga och äldre, grupper som traditionellt har lägre sysselsättningsnivå i ett land.

²⁰ Fairlie and Lofstrom (2013) ger en översikt över forskning om invandring och entreprenörskap.

²¹ Ett par studier fokuserar på migration och handel inom länder (till exempel Combes, Lafourcade & Mayer, 2005). I denna kunskapsöversikt begränsar vi oss dock till internationell migration.

²² G. Felbermayr et al. (2014) analyserar empiriska studier och drar slutsatsen att den indirekta effekten antagligen är liten jämfört med den direkta effekten.

²³ En närbesläktad litteratur studerar förhållandet mellan visumpolicy och handel, och en annan granskar utlandsresor och handel (en introduktion ges av Graneli and Lodefalk, 2014). Det kan tilläggas att tillfällig personrörlighet för att leverera en tjänst är leveranssätt nummer fyra enligt det allmänna avtalet om handel med tjänster (GATS) inom ramen för Världshandelsorganisationen (WTO). Leveranssätt nummer tre är leverans via etablering utomlands (etablering av ett lokalt försäljningskontor och andra utländska direktinvesteringar på tjänsteområdet,); nummer två är kundens personrörlighet till den utländska producenten (exempelvis turism); och nummer ett är gränsöverskridande tjänstehandel (som e-handel).

²⁴ Afrikanska länder, Bolivia, Malaysia och Mexiko.

²⁵ Att så är fallet antyds i empiriska bevis hos Vézina (2012).

²⁶ Offshoring innebär också vanligen import av produkter som tidigare har producerats hemmavid. Analysen bygger vidare på två inflytelserika studier av Grossman and Rossi-Hansberg (2008, 2012).

²⁷ Författarna hävdar att brist på information – särskilt svårigheten för hemmaföretaget att kontrollera hur kontraktsparten utomlands sköter sig – är större problem vid offshoring och relaterad import än vid utrikeshandel i allmänhet.

²⁸ Rauch (2001) hänvisar till en studie som visar hur etniska nätverk bidragit till offshoring från USA till Indien.

²⁹ När handel sker med ett nytt land eller med en ny produkt brukar forskare prata om en expansion på den extensiva marginalen. Intensifierad handel kallas expansion på den intensiva marginalen.

³⁰ I takt med att fler produkter handlas antas deras genomsnittliga värde sjunka, eftersom handelsvolymen och eventuellt även priset på de ”nya” produkterna förväntas bli lägre än på de ”gamla”.

³¹ I förlängningen är det således tänkbart att handeln inte påverkas alls, om den positiva effekten på den extensiva marginalen neutraliseras av en negativ effekt på den intensiva marginalen.

³² För en mer ingående beskrivning av fenomenet FDI, se till exempel Hansson et al. (2007).

³³ Men här finns, precis som i migrations- och handelslitteraturen, flera exempel på hur ändrade antaganden kan göra att rörlighet hos en produktionsfaktor blir ett komplement till en annan rörlig produktionsfaktor (Buch, Kleinert & Toubal, 2006; Tai, 2009).

3. Empiriska studier och resultat

Ett betydande antal empiriska studier utvärderar om – och hur – migration påverkar internationalisering. Mängden studier innebär att vi omöjligen kan göra enskilda exempel rättvisa. I stället fokuserar vi på de stora dragen när det gäller data, metod och resultat. Vi börjar med forskningens metodologiska angreppssätt. Sedan följer ett avsnitt om migration och utrikeshandel, där vi presenterar studier på aggregerad och mer finfördelad nivå. Till sist överblickar vi den empiriska forskningen om migration och utländska direktinvesteringar.

Den tidigare forskningen har främst undersökt hur handel med varor påverkas av migration, medan utländska direktinvesteringar och tjänstehandel fått mindre uppmärksamhet. Flertalet studier har utnyttjat data på landnivå. På senare år har även statistik på delstatsnivå och företagsnivå börjat användas. Invandring får oftast mer uppmärksamhet än utvandring.

Migrationens påverkan är oftast starkare för importen än för exporten. För migration och FDI är sambandet starkare än för handeln, vilket beror på att FDI förknippas med större kostnader och risker.

På regional nivå, såsom mellan olika delstater eller andra större regioner inom ett land, kommer migranter och företag närmare varandra. Det kan främja kunskapsöverföring och även göra det lättare för forskare att isolera migranternas effekt på internationalisering. Men resultaten från regionala studier pekar inte på något starkare samband än studier på landsnivå.

Det finns färre studier som använder företagsdata. Närheten mellan migranter och företag blir här rimligen ännu större, särskilt om de är direkt knutna till företagen. Samtidigt kan forskarna beakta preferensmekanismen på högre nivå och även andra faktorer utanför företagens ram. Syftet är att fånga migranternas påverkan via informations- och nätverksmekanismen. Resultaten indikerar att ytterligare en anställd från ett visst land i ett företag resulterar i 1–3 procent ökad export till landet i genomsnitt. Sambandet är starkare för handel med mer komplexa varor och tjänster samt för offshoring (det vill säga utlokalisering av produktion utomlands).

Några studier tyder på att det finns ett positivt men avtagande samband mellan migration och handel. Detta kan innebära att senare migranter har en mindre stark påverkan än tidigare migranter från samma land.

Faktorer som har en positiv påverkan på handeln är:

- Migranternas utbildning och position i yrkeslivet
- Kort (eller möjligen lång) tid sedan migrationen
- Ett mindre utvecklat hemland, med svagare institutioner eller med annorlunda kultur

Till vår hjälp i den följande översikten har vi ett antal grundtabeller (se bilaga) som i kronologisk ordning listar alla studier avseende metod samt resultat. Totalt omfattar översikten 105 studier, varav 93 gäller migration och handel och 12 rör migration och FDI (Hatzigeorgiou & Lodefalk, 2015). Samtliga studier fokuserar, med ett undantag, på hur migrationen påverkar varuhandeln. Hädanefter likställer vi därför handel med varuhandel.

Så utvärderas sambandet

Gemensamt för samtliga studier är att de använder statistiska metoder för att empiriskt undersöka om migration påverkar internationalisering, efter att först ha kontrollerat för andra faktorer som kan förklara handel och utländska direktinvesteringar. Vilka andra faktorer som beaktas styrs av teori och tidigare erfarenhet. Till exempel brukar forskarna anta att handeln mellan två länder är positivt relaterad till hur stora deras ekonomier är och negativt relaterad till det geografiska avståndet dem emellan – man antar med andra ord att det sker mer handel mellan stora ekonomier och mindre handel mellan länder på stort avstånd från varandra. Dessa faktorer utgör huvudvariablerna i den så kallade gravitationsmodellen, som används flitigt för att utvärdera internationaliseringens drivkrafter och hinder.

Specifikt förklarar denna modell handelsflöden mellan länder utifrån ett antal faktorer som visat sig ha både teoretisk och empirisk betydelse. Namnet kommer av att handel mellan länder – likt gravitationen mellan fysiska objekt – påverkas av ländernas (objektens) storlek samt av avståndet dem emellan. Andra vanliga faktorer som inkluderas har med geografi, kultur och historia att göra. Det kan vara två länder som angränsar till varandra, som delar samma språk eller har ett gemensamt kolonialt förflutet.

Gravitationsmodellen brukar uttryckas på samma sätt, oavsett om den härleds från en viss teoretisk modell eller används mer fritt. Den använder måttet elasticitet, som anger hur mycket internationaliseringen ökar i procent på grund av att en viss påverkansfaktor, såsom exempelvis migration, ändras procentuellt medan allt annat är lika. För handel och migration uttrycks måttet ofta så här: en enprocentig ökning av antalet invandrare från ett land är förknippad med en viss procentuell förändring av Sveriges export till eller import från landet.

I den tidigaste forskningen användes statistik på landnivå, exempelvis över USA:s handel med de amerikanska invandrarnas hemländer (till exempel Gould, 1994). Sambandet identifierades genom att jämföra om USA handlade mer med länder som försett USA med fler invandrare än andra länder gjort (till exempel Dunlevy & Hutchinson, 1999). Senare undersöktes främst hur ökad invandring från ett visst land påverkade värdlandets handel med hemlandet (exempelvis Mundra, 2005). En fördel med en sådan ansats är att resultaten baserar sig på jämförelser av ett lands handel före och efter att antalet invandrare ökat eller minskat – detta i stället för att jämföra mellan olika länder. På så vis minskar risken att resultaten blir beroende av faktorer som är unika för länder.

Med tiden började forskarna använda data på regional nivå. Man undersökte bland annat om kanadensiska delstater handlade mer med delstater i USA beroende på om det fanns fler invandrare från USA i just dessa delstater (Helliwell, 1997).

I ljuset av nya forskningsframsteg och bättre tillgång till detaljerad statistik, har det börjat växa fram studier på lokal nivå. Dessa granskar migrationens roll för internationalisering på företagsnivå. Hiller (2013) och Hatzigeorgiou och Lodefalk (2013, 2014a) har undersökt om företag som anställer fler invandrare från ett visst land handlar mer med detta land. Konkret granskar forskarna hur företags handel påverkas över tid av att de anställer fler invandrare, och tiden före och efter anställningen jämförs. Däremot undersöks inte om företag med fler invandrare från ett visst land ökar sin handel med samma land jämfört med andra företag. Studier som beaktar förändringar över tid för ett antal länder, delstater eller företag (så kallade paneldata), anses mer robusta än studier som fokuserar på skillnader mellan länder under ett visst år (tvärsnittsdata). Allra mest pålitliga är studier som tar hänsyn till faktorer på olika nivåer som inte kan observeras eller mätas med tillförlitlighet. Trenden har gått från tvärsnittsdata till att använda paneldata och ta hänsyn till faktorer, som är svåra att observera eller mäta med tillförlitlighet, exempelvis attityder till internationalisering och ledningskompetensen i ett företag. Dessutom uppmärksammar nyare studier att två länders handel inte bara står i relation till deras egna respektive handelskostnader, utan också till deras kostnadsläge jämfört med andra länder (multilateral resistens).

Bidrar migration till ökad internationalisering, eller handlar det bara om ett samband? Det är en ytterst viktig distinktion. Det är främst om det går att fastslå orsak och verkan som resultaten bör användas för policyskapande insatser.

Vad som är orsak och verkan är en av de mest komplicerade frågorna att reda ut. Är det invandringen som leder till ökad handel eller handeln som ger ökad invandring? Svaret har betydelse för våra slutsatser, men också för resultatens tillförlitlighet när det gäller sambandets storlek och vara eller inte vara. Även här har forskningen gjort stora framsteg med hjälp av nya kvantitativa metoder och tekniker, kraftigt förbättrad datorprestanda och statistiska dataprogram. Forskningsresultaten ska tolkas med försiktighet. Betydande utmaningar består. Däremot kan de empiriska analyserna ge en fingervisning om samband, effekter och bakomliggande mekanismer – om och hur migration kan främja internationalisering.

Resultat på landnivå

USA har varit föremål för de första och flesta landbaserade studierna på området. I sin pionjärstudie undersökte Gould (1994) landets invandring och utrikeshandel visavi 47 länder under perioden 1970–1986. Han kom fram till att antalet invandrare antagligen var positivt förknippat med både export och import, med ett starkare samband till exporten. Gould (1994) såg med andra ord sin hypotes om invandrare som handelsfrämjare bekräftad. Med utgångspunkt från antalet invandrare i USA 1986 beräknade Wagner et al. (2002) att en procent ökad invandring från ett visst land ökar exporten och importen med 0,02 respektive 0,01 procent.

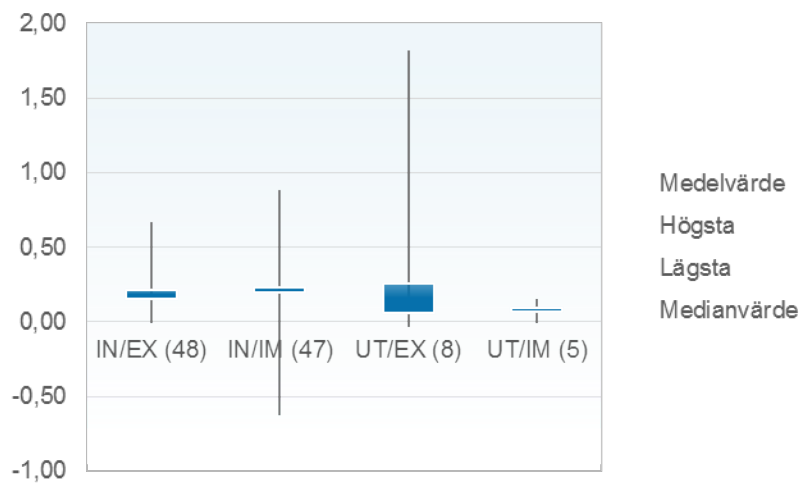
Gould (1994) pekade också på att invandringens potential att främja handel via informations- och nätverksmekanismen avtar med antalet invandrare. Detta gäller främst för export och i mindre grad för import.

Till dags dato har ett sextiototal studier gjorts. De har för det mesta fokuserat på invandringen till ett enskilt land från en grupp av andra länder. Hittills har 16 individuella länder – de flesta med hög levnadsstandard – varit i fokus. Dessutom finns studier för olika landgrupperingar och på mer global nivå.

Figur 4 presenterar några översiktliga resultat från de 59 studierna på landnivå. För det första ser vi att det är invandringens koppling till handel som fått störst uppmärksamhet. Bara drygt en handfull resultat finns för utvandringens påverkan.

Elasticiteten är i genomsnitt 0,21–0,23 för invandringen. Om antalet invandrare med andra ord ökar med en procent från ett visst land, ökar utrikeshandeln med drygt 0,2 procent. Medianvärdet är något lägre, vilket tyder på att enstaka resultat har relativt stor inverkan. Vi torde därför hamna i spannet 0,15–0,20.

För utvandring och handel är medianvärdet något lägre. En enprocentig ökning av utvandringen till ett visst land beräknas öka utrikeshandeln med landet med 0,1 procent i genomsnitt. Det får anses som en icke betydelslös effekt även det. Just detta resultat baserar sig på ett fåtal studier och bör därför tolkas med försiktighet.

Figur 4. Resultat på landnivå.

Källa: Hatzi Georgiou och Lodefalk, 2015.

Not: Beskrivande statistik för studier på landnivå om migration och handel. Inom parentes anges antalet estimat. Export (EX) och import (IM) i relation till invandring (IN) och utvandring (UT). Det blå fältet anger spannet mellan estimatens medel- och medianvärde, medan det vertikala strecket anger spannet mellan lägsta och högsta estimerade värde.

Vår litteraturgenomgång tyder på att migration ökar importen mer än exporten, särskilt enligt medianvärdena. Invandringens importsamband är 0,2 och exportsambandet är 0,15. Det kan bekräfta hypotesen att både preferensmekanismen och informations- och kunskapsmekanismen spelar en viktig roll. Det kan också tolkas som att preferensmekanismen främst har betydelse för importen.

Forskningsresultaten varierar avsevärt bland annat beroende på vissa särdrag hos migranterna och de berörda länderna. Variationerna ligger delvis i linje med vad teorin postulerar, till exempel att sambandet är starkare för migranter från mindre utvecklade länder och för högt utbildade migranter. Samtidigt är det förvånande att spridningen ändå är så stor. Olika metoder är sannolikt en viktig förklaring.

Allt fler studier har försökt reda ut orsak och verkan. Drygt en handfull tillämpar moderna metoder som använder information om vad som påverkar migration men inte handel. Slutsatsen blir att migration har en positiv inverkan på handeln. Resultaten förefaller robusta.

Resultat på regional nivå

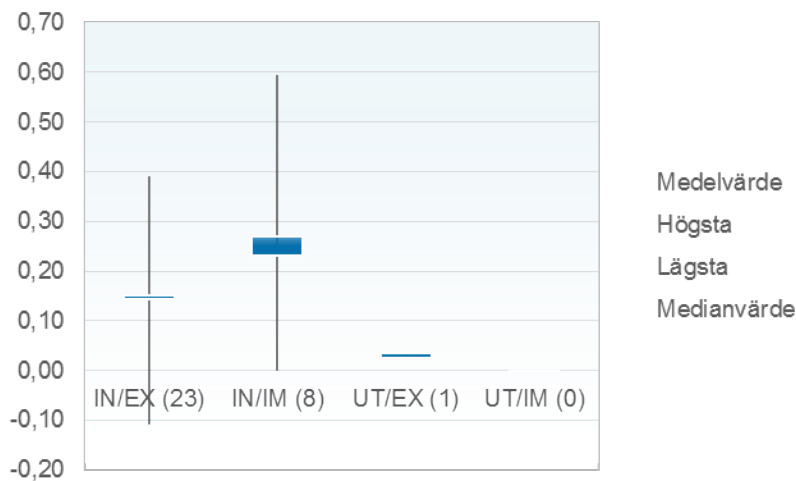
Ett tjugofemtal studier undersöker vilken roll migranter spelar för hur regioner i ett visst land handlar med andra länder. Forskarna använder data för amerikanska delstater, för europeiska länders delstater, regioner eller provinser, samt för mexikanska delstater i ett fall.

En fördel med sådan mer finfördelad statistik är att studieobjekten befinner sig närmare varandra. Närhet är viktigt, kunskapsöverföring främjas av närhet och interaktion. Detta talar för att analysera sambandet mellan migration och handel på så finfördelad nivå som möjligt (Gould, 1994; Herander & Saavedra, 2005; Rauch, 2001). Dessutom minskar risken för att sammanslagna data ska snedvrída resultaten (Anderson, 2011).

Jämfört med empirisk forskning på landnivå är den regionalt orienterade forskningen mycket mer likriktad; den fokuserar nästan helt på invandring och export. Ett exempel är Peri och Requena-Silvente (2010) som analyserar hur antalet invandrare i 50 spanska provinser påverkar exporten till 70 av deras hemländer under åren 1995–2008. De finner ett positivt samband mellan antalet invandrare från ett visst land i en provins och provinsens export till detta land.

Enligt *figur 5* är en procent ökad invandring förknippad med 0,14 procent ökad export och 0,23 procent ökad import. Siffrorna bygger på 25 studier. Återigen kan detta tolkas som att både preferensmekanismen och informations- och kunskapsmekanismen är verksamma, där främst exportsambandet fångar informations- och kunskapsmekanismen utan att snedvrídas nämnvärt av preferensmekanismen. En annan märkbar tendens är att sambanden och deras spridning mellan olika studier har minskat med tiden. Detta beror troligen på nyare, mer avancerade och pålitliga metoder.

Figur 5. Resultat på regional nivå.

Källa: Hatzigeorgiou och Lodefalk, 2015.

Not: Beskrivande statistik för studier på regionnivå om migration och handel. Inom parentes anges antalet estimat. Export (EX) och import (IM) i relation till invandring (IN) och utvandring (UT). Det blå fältet anger spannet mellan estimatens medel- och medianvärde, medan det vertikala strecket anger spannet mellan lägsta och högsta estimerade värde.

I nästan samtliga studier på senare tid används skiftande angreppssätt för att undersöka vad invandringens omfattning betyder (till exempel Bratti et al., 2014; Peri & Requena-Silvente, 2010).

Inte sällan utgår man från ”naturliga experiment”. Flyktingvågen från Vietnam i slutet av 1970-talet och orkanen Mitch i Karibien/Centralamerika 1998 är två sådana experiment (C. Parsons & Vézina, 2014; Steingress, 2015). Även dessa studier bekräftar hypotesen om migrationens positiva inverkan på handeln.

Resultat på företagsnivå

Motiv och ansats

På sistone har det kommit studier som utnyttjar data på lokal nivå. Med lokal nivå menas att man tittar på hur ett enskilt företag handlar, istället för att undersöka detta på administrativ nivå, såsom ett land eller en region. Vi har identifierat nio sådana studier som kombinerar information om invandring på regional eller lokal nivå med utrikeshandel på företagsnivå. Sex av dem använder nordiska data och tre har andra europeiska länder i fokus. Studierna undersöker främst invandringens påverkan på företagets export.

Till skillnad från studier på mer aggregerad nivå – där invandrare oftast inkluderas oavsett deras anknytning till arbetslivet och oavsett i vilken sektor de är anställda – kan företagsstudier fokusera på hur invandrare påverkar det egna företagets utrikeshandel. Dessutom kan forskarna mer exakt hålla kontroll på preferensmekanismen genom att separera effekten på företaget från det totala antalet invandrare i landet. Man kombinerar ofta en gravitationsmodell för handeln med företagsspecifika variabler som antas påverka.

Vid analyser på företagsnivå blir det ännu viktigare med orsak och verkan. På landnivå tyder de flesta studier på att handel i huvudsak inte påverkar migration. Däremot är det tänkbart att företag medvetet anställer invandrare för att lättare kunna handla med deras hemländer. Flera företagsstudier använder kvantitativa verktyg för att analysera orsak och verkan. De finner överlag ett positivt och statistiskt signifikant samband, vilket bekräftar att migration är ett fenomen som främjar internationalisering.

Företagsstudier en och en

Koenig (2009) studerar migration och internationalisering i Frankrike 1986–1992. Närmare bestämt undersöker hon hur antalet invandrare i en region från ett visst land påverkar exportbenägenhe-

ten till detta land hos regionens företag. En enprocentig ökning av antalet invandrare beräknas öka sannolikheten att ett företag börjar exportera till invandrarnas födelseland med 0,12 procent. Exportbenägenheten stärks med människors utbildningsgrad och ålder.

Hatzigeorgiou och Lodefalk (2013), Hiller (2013), Hatzigeorgiou et al. (2015); Hatzigeorgiou och Lodefalk (2014a) och Graneli och Lodefalk (2014) använder både migrations- och utrikeshandelsdata på företagsnivå för att skatta handelseffekten för ett visst land när företag anställer ytterligare en invandrare därifrån.

Hillers (2013) datamaterial innefattar danska tillverkningsföretag som exporterar. Studien gäller perioden 1995–2005 och beaktar antalet invandrare i regionen där företaget finns. Ytterligare en anställd invandrare är förknippad med en enprocentig ökning av företagets export till dennes födelseland, blir slutsatsen. Hatzigeorgiou och Lodefalks (2013) resultat bekräftar denna positiva inverkan. Studien baseras på data för 1998–2007, för samtliga svenska tillverkningsföretag med minst tio anställda. Ytterligare en anställd invandrare beräknas även här öka exporten till födelslandet med cirka en procent. Preferensmekanismen beaktas genom att inkludera det totala antalet invandrare i Sverige från ett visst land.

Hatzigeorgiou et al. (2015) undersöker hur off-shoring bland svenska företag, det vill säga utlokalisering av produktionen utomlands, påverkas av att anställa fler invandrare. Resultaten tyder på att den ökar med tre procent i genomsnitt av att ett företag anställer ytterligare en utlandsfödd. För off-shoring till låginkomstländer blir ökningen ännu större. Att sambandet är större för denna typ av aktivitet än för handel i allmänhet är förenligt med hypotesen att off-shoring möter större hinder och att invandrare därför kan ha en extra stor främjande potential via informations- och nätverkskanalen.

Hatzigeorgiou och Lodefalks studie (2014a) är ensam om att fokusera på utrikeshandel med tjänster. Med ett liknande datamaterial som hos Hatzigeorgiou och Lodefalk (2013), och på grundval av en mer nätverksinfluerad modell, studeras hur anställning av invandrare påverkar ett företags tjänsteexport. Slutsatsen blir att ytterligare en invandrare resulterar i 2,5 procent ökad export av tjänster till personens födelseland. Graneli och Lodefalk (2014) applicerar modellen på samma datamaterial, men inriktar sig på tillfällig personrörlighet och export. Begreppet tillfällig personrörlighet inkluderar personer som befunnit sig i Sverige mindre än fyra år, som är folkbokförda i Sverige samt har en anställning kopplad till ett svenskt företag. Personer från konfliktländer exkluderas. Författarna uppskattar att ytterligare en invandrad person är förknippad med sex procent mer tjänsteexport samt fyra procent mer varuexport.

Pennerstorfer (2014) utnyttjar data för fyra centraleuropeiska länder 2010 och deras invandring från ett dussin andra länder och handel med dessa. En enprocentig ökning av antalet invandrare i en viss region är förknippad med 0,08 procent större företagsexport till deras födelseland. Även

sannolikheten att inleda export påverkas positivt av fler invandrare.

Två studier analyserar utvandringens betydelse. Hiller (2014) och Bastos och Silva (2012) undersöker förhållandet mellan regionala utvandrare och export för ett tvärsnitt av företag i Danmark 2001 respektive Portugal 2005. Hillers studie tyder på att utvandring bara underlättar exporten för mindre företag. Bastos och Silva visar ett positivt samband mellan tidigare utvandring från en region och nutida export från företag i samma region. Sannolikheten att börja exportera ökar och så gör även exportförsäljningen.

Låt oss sammanfatta. Migration är sammankopplad med mer omfattande handel mellan länder, och regioner med fler invandrare från ett visst land handlar mer med detta land. Investeringar uppvisar ett liknande mönster. Mer komplexa varor påverkas mer av migration än enklare typer av varor. Företag som anställer utlandsfödda handlar mer med deras ursprungsländer.

Håller hypoteserna?

Nästan alla studier finner att migration är positivt förknippad med mer utrikeshandel. Det bekräftar hypotesen om en handelsfrämjande effekt. Effekten är som sagt oftast större för importen än för exporten (se till exempel Law et al., 2013; Wagner et al., 2002). Detta kan tyda på att såväl informations- och nätverksmekanismen som preferensmekanismen har betydelse.

Närhet är antagligen en viktig faktor för informations- och kunskapskanalen. Några studier har funnit att invandrare från ett visst land kan underlätta handel även med grannländer till det egna ursprungslandet (till exempel Hatzigeorgiou & Lodefalk, 2013). Däremot har invandrare från andra världsdelar ingen inverkan på företagets handel. Att invandrare har denna förmåga knuten till det egna landet och dess närmaste grannar, tyder på att det främst handlar om informations- och nätverksmekanismen samt preferensmekanismen – och inte så mycket om invandrarernas yrkeskunskap och andra generella egenskaper.

Några forskare undersöker om migranternas handelseffekt är beroende av hur många migranter som redan finns i värdlandet. Gould (1994) förväntar sig en avtagande marginalnytta. Det finns ett fåtal empiriska studier som förefaller bekräfta Goulds hypotes: att antalet migranter i ett land kan ha betydelse för hur stor effekt ytterligare invandring har på utrikeshandeln. Sannolikt växlar effekten exempelvis på grund av vilka länder det gäller, typen av migranter och typen av handel.

Utbildningens och de högre yrkespositionernas förmåga att förstärka den positiva effekten blir bekräftelser på informations- och kunskapsmekanismens betydelse. Ett dussintal studier ser en positiv relation mellan utbildningsnivå/yrkesposition och påverkan på handeln (till exempel Giovannetti & Lanati, 2014; Hatzigeorgiou & Lodefalk, 2013). Fortfarande saknas företagsstudier

som studerar yrkespositionens betydelse för sambandet. Det är en stor brist, menar G. Felbermayr et al. (2014).

De empiriska studierna ger visst stöd för att flyktingar spelar en mindre viktig roll för utrikeshandel på kort sikt (Graneli & Lodefalk, 2014; Hatzigeorgiou & Lodefalk, 2014a; Head & Ries, 1998; White & Tadesse, 2010). Däremot är det osäkert om invandrarnas boendetid i det nya hemlandet stärker eller försvagar förmågan. Tre studier finner att personer som vistats längre i värdlandet har en större påverkan, fem menar att de har mindre påverkan och tre studier ger oklara resultat (Blanes, 2010; Gould, 1994; Partridge & Furtan, 2008; Pennerstorfer, 2014).

De motsägelsefulla resultaten har sina förklaringar. Vissa studier använder det totala antalet migranter som bott en viss tid i värdlandet – varav många ännu inte har fått ett reguljärt arbete – medan andra fångar upp migranter med arbetslivsanknytning (Jansen & Piermartini, 2009). När frågan undersöks på företagsnivå hamnar fokus på migranter i arbete. Här visar forskningen mer tydligt att längre boendetid i värdlandet minskar den handelsfrämjande effekten (Graneli & Lodefalk, 2014; Hatzigeorgiou & Lodefalk, 2013, 2014a) på kort och medellång sikt åtminstone.

Det behövs fler studier för att kunna fastslå hur boendetid i det nya hemlandet påverkar. Forskningen till dags dato lutar åt att det främst är under sina första år som migranter har möjlighet att bidra till ökad handel, förutsatt att de har arbete. Med åren går viktig kunskap förlorad och tillgången till nätverk i födelselandet försvagas. Även om stärkt integration i det nya hemlandet kan motverka dessa förluster i någon mån, tycks nettoeffekten av tidsfaktorn bli negativ. Precis som teorin förutspår, tenderar migranter från länder med lägre utvecklingsnivå och svagare institutioner ha större inverkan på handeln (till exempel Bratti et al., 2014; Ehrhart, Le Goff, Rocher & Singh, 2014; Hatzigeorgiou, 2010).

Även migranter från länder som är kulturellt annorlunda jämfört med värdlandet är förknippade med mer handel (White & Tadesse, 2010). En brasklapp är befogad här: det är svårare att kontrollera för icke observerbara faktorer i landsstudier som baseras på tvärsnittsdata, och det är ofta sådana data som används vid empiriska studier där kulturella skillnader beaktas.

Att migration främst underlättar för differentierade produkter, det vill säga unika produkter utan enhetligt pris, bekräftas i flertalet studier som gör jämförelser med andra produkter. En handfull empiriska analyser undersöker migrationens betydelse för insatsvaror och off-shoring (utlokalisering av produktion utomlands). De bekräftar att migration är särskilt viktig för just dessa typer av, internationalisering som är extra känsliga för informationsproblem (till exempel Hatzigeorgiou et al., 2015; Ivanov, 2008).

Några studier försöker reda ut om migration underlättar introduktionen på nya utlandsmarknader – i nya länder och med nya produkter – eller om den ”bara” leder till ökad handel med befintliga marknader och produkter.

Teorin säger att expansionen utomlands underlättas på båda landmarginalerna, det vill säga handel uppstår med nya länder och befintlig handel intensifieras, och på den extensiva produktmarginalen, det vill säga handel uppstår med nya produkter. Frågan är mer öppen när det gäller den intensiva produktmarginalen, det vill säga om migranter är förknippade med mer handel med befintliga produkter. När hypoteserna har testats empiriskt finner forskarna tecken på att migration har effekt på båda landmarginalerna och även på båda produktmarginalerna.

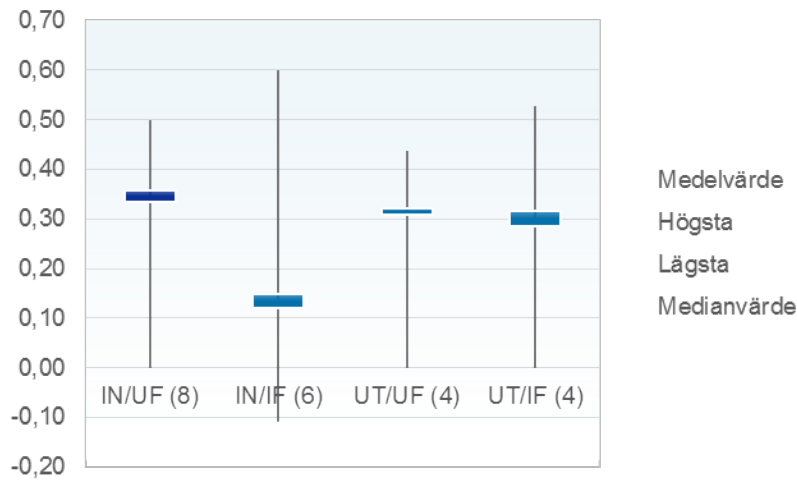
Men när det gäller produktmarginalerna tycks migranter i högre grad underlätta handel med nya produkter och i mindre grad med befintliga produkter. Samtidigt spelar det sannolikt roll på vilken nivå produktmarginalerna analyseras (Hatzigeorgiou & Lodefalk, 2013). Ju grövre nivå forskarna använder, desto större torde effekten bli på antalet produkter. Effekten blir mindre på försäljningsvolymen. Detta förklarar åtminstone delvis de något motsägelsefulla forskningsresultaten.

Till sist bör nämnas ett par studier som undersöker om invandrades handelseffekt skiljer sig åt för olika typer av företag. Hatzigeorgiou och Lodefalk (2013) finner att påverkan på exporten är störst för småföretag och att påverkan på importen är störst för små och medelstora företag. Hatzigeorgiou et al. (2015) indikerar att anställda invandrare underlättar offshoring mer för små och medelstora företag jämfört med stora företag. Enligt Hiller (2014) har antalet regionala utvandrare endast betydelse för företag med låg produktivitet.

Resultat avseende utländska direktinvesteringar

De tolv studierna av migration och FDI ger en samstämmig bild: det finns ett positivt och mestadels signifikant samband. Även här dominerar studierna om invandring och FDI. En viss övervikt noteras för utgående FDI (utländska direktinvesteringar i migranternas ursprungs- eller värdland). Resultaten sammanfattas i *Figur 6*. Tvärtemot migrations- och handelslitteraturen förefaller sambandet vara större för utgående FDI än för ingående FDI. En enprocentig ökning av antalet invandrare från ett visst land beräknas främja FDI i ursprungslandet med i genomsnitt 0,33. Motsvarande elasticitet för FDI i värdlandet är 0,15. Utvandrarens påverkan varierar inte nämnvärt mellan utgående och inkommande FDI; den genomsnittliga elasticiteten är 0,31.

Figur 6. Resultat om migration och utländska direktinvesteringar.

Källa: Hatzigeorgiou och Lodefalk, 2015.

Not: Beskrivande statistik för studier på regionnivå om migration och FDI. Inom parentes anges antalet estimat. Utgående FDI (UF) och ingående FDI (IF) visavi invandring (IN) samt utvandring (UT). Det blå fältet anger spannet mellan estimatens medel- och medianvärde, medan det vertikala strecket anger spannet mellan lägsta och högsta estimerade värde.

Sammantaget tyder den empiriska forskningen på att migranter har något större inverkan på FDI än på utrikeshandeln. Detta är i linje med hypotesen att FDI omges av större kostnader och mer risk och osäkerhet. Att mer kvalificerade migranter påverkar FDI mer än andra migranter, bekräftas av flera studier (Docquier & Lodigiani, 2010; Flisi & Murat, 2011; Gheasi, Nijkamp & Rietveld, 2013; Javorcik et al., 2011; Kugler & Rapoport, 2007). Mer långväga migranter och människor från länder med lägre utvecklingsnivå tycks påverka allra mest (Flisi & Murat, 2011; Murat & Pistoresi, 2009a).

Några studier indikerar att migranter som saknar högskoleutbildning och sådana som kommer från ett närliggande eller liknande land har obetydlig – och ibland negativ – inverkan på FDI (Gheasi et al., 2013; Kugler & Rapoport, 2007; Murat & Pistoresi, 2009a). När det gäller migranternas vistelsetid i värdlandet drar Kugler och Rapoport (2007) den något starka slutsatsen att migration är ett substitut för FDI på kort sikt men ett komplement på lång sikt.

Slutnoter kapitel 3

¹ De flesta studierna redovisar många resultat, vilket tvingar oss att göra ett urval i vår översikt. Vi har vägt samman författarnas huvudresultat, de mest robusta resultaten i dagens mening och sådant som bidrar mest till forskningen – exempelvis genom att undersöka hur invandrare inom en viss yrkesgrupp påverkar internationaliseringen. Målet har varit att sammanfatta forskningen snarare än att få fram ett enda mått på en viss grupps påverkan på en viss sorts handel. Det sistnämnda belyses i metastudierna av Genc et al. (2011) och Lin (2011). I några fall har vi själva beräknat elasticiteter eller signifikansnivåer utifrån redovisade resultat. Mindre omfattande sammanställningar av elasticiteter finns även hos Bratti, De Benedictis, and Santoni (2014); Law et al. (2013); Peri and Requena-Silvente (2010); Bedassa Tadesse and

White (2011); Wagner, Head, and Ries (2002).

² Vi har i samarbete med andra föresatt oss att, oberoende av varandra och systematiskt, söka efter migrations- och internationaliseringsstudier skrivna på engelska. Vi har letat i vetenskapliga databaser, på Google Scholar och gjort internetsökningar. Vi har även identifierat studier med hjälp av andras studier, metaanalyser och översikter. Vårt material omfattar sannolikt samtliga befintliga forskningsstudier på området, såväl publicerade som opublicerade manus (working papers). Här kan nämnas att Genc et al. (2011) har gjort en liknande sökning och funnit 48 studier om migration och handel, att jämföras med vår egen sammanställning av hela 91 studier. En studie om indirekta effekter har exkluderats (Rauch & Trindade, 2002), liksom ett par studier som rör inhemsk migration (Combes et al., 2005; de la Mata, 2011; Millimet & Osang, 2007) – dessutom även några som inte bygger på gravitationsmodellen, som inte skiljer på export och import, eller som inte undersöker migranters eventuella handelsfrämjande effekt (däribland Bowen & Wu, 2013; Bruder, 2004; Fagiolo & Mastrorillo, 2014; Federici & Giannetti, 2010; Ghosh & Enami, 2015; Sgrignoli, Metulini, Schiavo & Riccaboni, 2015; Sin, Fabling, Jaffe, Maré & Sanderson, 2014).

³ För en pedagogisk förklaring av gravitationsmodellen och dess utveckling, se till exempel Hatzigeorgiou and Lodefalk (2014c).

⁴ Tekniskt uttryckt är elasticiteten regressionskoefficienten β i en log-linjär multipel regressionsmodell av typen $y = \alpha + \beta x + \gamma z + \varepsilon$, där y är $\log(\text{handel})$, x är $\log(\text{migrantstocken})$, z får representera $\log(\text{en vanlig kontrollvariabel})$ och ε är feltermen.

⁵ Forskningen använder mestadels måttet antal migranter – migrantstocken – och endast i undantagsfall andel migranter i befolkningen. En diskussion om för- och nackdelar med dessa mått ryms tyvärr inte inom ramen för vår översikt.

⁶ Resultat som baseras på förändringar för ett objekt över tid och som kontrollerar för faktorer som är konstanta över tid anses mer robusta eftersom man därmed undviker flera misstänkta felkällor (G. Felbermayr et al., 2014).

⁷ En del studier granskar bara import eller export medan andra undersöker handel i båda riktningarna. Vissa använder metoder som inte visar elasticiteter. Därför blir summan av alla skattningar i Figur 4 inte 59 studier.

⁸ Genc et al. (2011) har gjort en metaanalys av 48 studier på land- och delstatsnivå som ger vid handen att elasticiteten för invandringen ligger på cirka 0,15, alltså nära vår egen enkla uppskattning som är baserad på fler och nyare studier.

⁹ I landsstudier fångas sambandet – eller avsaknaden av samband – mellan invandrare i en viss del av landet och utrikes-handeln som företag i en helt annan del av landet bedriver.

¹⁰ Moderna metoder tar allt större hänsyn till icke observerbara faktorer.

¹¹ Detta avsnitt bygger delvis på Hatzigeorgiou and Lodefalk (2013).

¹² Det är annars möjligt att analysen fångar invandrare som står utanför arbetskraften: arbetslösa, anställda i offentlig sektor samt anställda i lokala företag för hushållsnära tjänster. Dessa personer kan antagligen inte påtagligt främja internationalisering.

¹³ Att B. Tadesse and White (2015) finner ett negativt och statistiskt signifikant samband mellan antalet immigranter och kostnader för bilateral handel mellan länder, tyder också på att informations- och nätverksmekanismen är verksam.

¹⁴ Se även Ghosh and Enami (2015).

¹⁵ Det finns bara en handfull studier som fokuserar på utvecklingsländer. Resultaten avviker inte nämnvärt från studier för utvecklade länder.

¹⁶ Studierna omfattar data för USA (3), europeiska länder (4), OECD-länder (1), Kina (1), Indien (1), och stora grupper av länder (2). En studie använder mer finfördelad nivå – data för delstater i Tyskland (Buch et al., 2006).

¹⁷ En relaterad studie är Murat, Pistoiesi, and Rinaldi (2011) som undersöker hur italienska föreningar utomlands påverkar bilaterala utländska direktinvesteringar.

¹⁸ En empirisk studie som tar hänsyn till migrationens direkta och indirekta påverkan på handeln, inklusive via FDI, är Lewer and Van den Berg (2009).

¹⁹ Här är det samtidigt önskvärt att analysera både invandring och utvandring, detta för att undvika snedvridna resultat (G. Felbermayr et al., 2014). Eftersom emigrationsdata saknats eller varit bristfälliga, har flertalet studier valt att enbart analysera invandring.

²⁰ Eventuell snedvridning eller omfördelning av handeln bör också beaktas. Några ekonometriska delanalyser har dock redan gjorts. Vad gäller immigrantstockar – oavsett arbetslivsanknytning – och handel på landnivå, finns vissa tecken på omfördelning av handeln men inte på FDI-omfördelning. Det förra gäller särskilt så kallade tredjelandsnätverk (Dolman, 2008; Konecny, 2007; C. R. Parsons, 2012). Företagsstudier tyder emellertid på att handel initieras snarare än omfördelas (Hatzigeorgiou & Lodefalk, 2013; Hiller, 2013).

²¹ Några studier använder data på landnivå för att undersöka om migranternas yrkeskoder påverkar deras främjande förmåga, men de har svårt att identifiera en sådan effekt. Migranternas styrelseposition har hitintills inte beaktats i forskningslitteraturen.

4. Diskussion

Forskningsfronten och kunskapsluckor

Företagen står alltmer i fokus för forskningen om migration och internationalisering. Vi vet att företag inom samma bransch skiljer sig från varandra, i synnerhet när det gäller internationalisering. Men skillnader i företagens produktivitet kan bara delvis förklara denna brokighet. Därför uppmärksammar forskningen alltmer de informella kostnadernas och nätverkens betydelse. Det är i denna kontext som migration får sin särskilda tyngd. Migranter är genom sina kunskaper och kontakter naturliga dörröppnare till främmande marknader.

Teorin om migration och utrikeshandel är fortfarande grund. Särskilt rudimentär får teorin anses vara om hur migration påverkar internationaliseringen. Den teoretiska litteraturen om migration och utländska direktinvesteringar är om möjligt ännu mer underutvecklad. Forskningen saknar en berättelse för hur migrationen som främjare av utrikeshandel hänger samman med utländska direktinvesteringar. Samtidigt finns litteratur som betonar att fenomenen hör ihop (till exempel Fontagné, 1999). Ofta ses handel och utländska direktinvesteringar som anhalter i en process mot ökad internationalisering.

Den empiriskt orienterade forskningen i ämnet utnyttjar finfördelad statistik i allt högre grad. Det är ett sätt att komma närmare den direkta interaktionen mellan migranter och näringsliv, att försöka identifiera och förstå relevanta samband och bakomliggande mekanismer. Ett annat skäl är att analysera hur migranternas roll växlar mellan olika yrkesgrupper, och hur migration påverkar sannolikheten för utrikeshandel och dess intensitet. Numera jämför forskarna ofta hur migration påverkar enskilda länders, regioners och företags internationalisering över tid. På så vis kontrolleras för faktorer som inte enkelt kan mätas eller observeras. Oftast beaktar man både absoluta och relativa skillnader i hindren för internationalisering.

I fråga om orsak eller verkan blir forskningen allt mer inriktad på att fastslå om migration verkligen påverkar internationalisering. Empirin tyder förvisso på att sambandet går i denna riktning. Men det saknas fortfarande studier, framför allt på företagsnivå, som bortom allt rimligt tvivel påvisar att migration leder till ökad internationalisering. Här finns en utmaning för framtida forskning.

Det saknas breda samhällsekonomiska analyser som även inkluderar migrationens inverkan på internationaliseringen. Därför underskattar ekonomiska simuleringar sannolikt dess positiva effekter. Långsiktiga effekter lyser med sin frånvaro i analyserna. Även vid statistiska analyser förtjänar det långsiktiga perspektivet större uppmärksamhet. Det vore kanske särskilt relevant för att studera flyktingars effekt, som tillfälligt kan vara relativt begränsad om ursprungslandet

exempelvis tyngs av konflikter och oroligheter (Hatzigeorgiou & Lodefalk, 2014c). En besläktad fråga är om migranter påverkar fördelningen av företag inom och mellan branscher.

En aspekt som knappt undersökts hittills är om migranter har olika effekter på olika branscher och typer av företag. Det torde vara värdefull kunskap för både enskilda kommersiella aktörer och för samhället i stort. Många nystartade företag drivs av invandrare. I Sverige och många andra länder är utlandsfödda överrepresenterade som företagare. Eget företagande utgör en inte alls ovanlig väg in på arbetsmarknaden. Därför vore det intressant att analysera olika aspekter av internationaliseringen hos invandrarföretagare. Slutsatserna kan ha betydelse för hur samhället tar vara på migranternas potential i detta avseende.

Inga studier har oss veterligt gjorts av hur andra generationens invandrare eventuellt påverkar internationalisering, trots att de utgör en avsevärd del av många länders befolkning.

Migranter och deras inflytande innehåller även andra aspekter värda en närmare granskning. För det första påverkar utbildning deras främjande effekt. Men det är oklart vilken betydelse det har om utbildningen skett i hemlandet eller värdlandet. Om platsen inte har betydelse, kan det motivera utbildningssatsningar i det nya hemlandet. Om utbildningen främst är knuten till relevant information och nätverk utomlands, riskerar förbättrad utbildning bli verkningslös när det gäller att förstärka migranternas förmåga att främja internationalisering.

För det andra saknas studier som analyserar vilken betydelse styrelseuppdrag har för migranternas främjande potential. Ett fåtal studier undersöker betydelsen av migranternas yrkesposition, detta på landnivå. Matchningen mellan migrantens kvalifikationer och hans eller hennes arbete har inte undersökts. Här finns en stor lucka i litteraturen (G. Felbermayr et al., 2014). Om migranternas påverkan är beroende av exempelvis styrelseuppdrag eller specialiststyrke, kan arbetsmarknads- politiska insatser behövas för att förbättra matchningen mellan kvalifikationer och arbete. Även migrationspolitiken kan påverkas.

För det tredje är forskningen om utvandringens betydelse för internationalisering underutvecklad. Det gäller inte minst påverkan på regional och lokal nivå. Även forskning om cirkulär migration och internationalisering lyser med sin frånvaro i stort sett.

Vår översikt har visat att forskningen nästan helt fokuseras på sambandet mellan migration och varuhandel och att den hittills utelämnat andra dimensioner. Det finns få studier om utländska direktinvesteringar och offshoring (utlokalisering av produktion utomlands), samt endast ett par studier om annan handel. Detta ensidiga fokus riskerar att göra forskningen mindre relevant för ekonomier som i allt högre grad präglas av produktion av tjänster och integrering i globala värdekedjor.

Till sist finns endast ett fåtal studier som undersöker hur migration påverkar givetvis olyckligt eftersom migrationens effekt kan variera avsevärt mellan olika typer av länder, särskilt beroende på deras välbefinningsnivå.

Implikationer för policy

Kunskapen om migrationens betydelse för företagens internationalisering har potentiellt viktiga policyimplikationer. Dessa spänner över flera traditionellt avgränsade fält.

Sveriges handelspolitik har länge sökt underlätta export och import samt forma ett ömsesidigt utbyte med omvärlden. Det yttersta verktyget har historiskt varit att få till förhandlingar mellan länder om att öppna marknader för utländska företag. Fokus har legat på att sänka eller eliminera tullar och kvoter. Det är ett perspektiv som fortfarande genomsyrar mycket av handelspolitiken.

I takt med att traditionella handelshinder minskat i betydelse har faktorer som kunskap och förtroende mellan parter blivit allt viktigare. Det är just här som migration får en nyckelroll. Dessvärre har handelspolitiken ännu inte anpassats efter denna verklighet; den misslyckas i stort sett med att tillvarata migrationens positiva potential. Beslutsfattare bör underlätta migration via de handelspolitiska ramverken, exempelvis tjänstehandelsavtalet i WTO. Dessutom finns goda skäl att i större utsträckning införliva regler om migration i handelsförhandlingar på olika nivåer.

Migrationens bidrag till ökad internationalisering har betydelse för arbetsmarknads- och integrationspolitiken. Integrationen av utlandsfödda på den svenska arbetsmarknaden präglas av påtagliga brister. Kvinnorna är särskilt utsatta: de har nära 20 procentenheter lägre sysselsättning än inrikes födda kvinnor och ungefär 10 procentenheter lägre än utlandsfödda män (Statistics Sweden, 2013). Om företag insåg den roll utlandsfödd arbetskraft kan spela för handel och utlandsinvesteringar skulle de kunna bli mer motiverade att anställa utlandsfödd personal, även i nyckelbefattningar. Med andra ord skulle sysselsättningen för utrikesfödda personer påverkas positivt.

Svensk näringslivspolitik vill skapa möjligheter för företag att växa och anställa. Forskningen visar att internationaliserade företag är mer produktiva och anställer fler. Därmed hamnar insatser som förbättrar företagens tillväxtkraft via ökad internationalisering inom näringspolitikens ramar. Här ingår traditionellt även villkor för företagande, entreprenörskap och innovationskraft.

Migrationens roll för internationalisering är ett sätt att stärka det svenska näringslivet. Små och medelstora företag som möter tillväxthinder behöver ibland bättre kunskap om att anställning av utlandsfödda personer eller andra med utländsk erfarenhet kan underlätta steget utanför landets gränser eller till mer avlägsna marknader.

Omkring 70 000 företag i Sverige drivs av personer födda utanför Sverige. Det tycks finnas en nybyggaranda bland de utlandsfödda som delvis speglas i statistiken. Cirka 20 procent av alla nystartade företag grundas av utlandsfödda. Det stora flertalet är inte internationellt verksamma. Utlandsfödda är överrepresenterade i branscher som inte är särskilt orienterade mot internationella affärer. Näringspolitiken kan därför stötta utlandsfödda entreprenörer att satsa på andra branscher som är mer orienterade mot andra länder.

Vår kunskapsöversikt pekar på att migranternas potential som främjare av internationalisering delvis handlar om att de skapar ny kunskap och nya kontakter i företaget. Även om mer forskning behövs, avtar förmodligen denna främjande effekt i takt med att de utlandsfödda anställda är borta från sina födelseländer allt längre tid. Kontakter och förtroendegivande nätverk som inte underhålls försvagas med åren. Det kan därför finnas anledning att försöka underlätta eller främja cirkulär migration, det vill säga människor som flyttar fram och tillbaka mellan länder. Det är ett sätt att hålla de utländska nätverken vid liv.

Migrationens betydelse för företagen påverkas av de utlandsfödda medarbetarnas kvalifikationer. Den högsta potentialen finns hos utbildade migranter, tyder forskningen på. Det kan sålunda finnas anledning att uppmuntra utlandsfödda att bygga på sin utbildning. Insatser kan även behövas för att tillvarata deras befintliga utbildning via bättre validering till exempel.

Migration underlättar i särskilt hög grad internationalisering riktad till mindre utvecklade länder, som ofta också är tillväxtmarknader. Det är ett tänkvärt utvecklingspolitiskt perspektiv.

Internationalisering och migration är två områden som utvecklingsekonomer forskat flitigt om i årtionden. Men tyvärr tycks det finnas vattentäta skott mellan de två. Internationaliseringens betydelse för utveckling har länge varit ett omdebatterat ämne inom både policy och akademisk forskning. Litteraturen har främst diskuterat om mer öppen handel underlättar fattigdomsbekämpning genom ökad tillväxt; om ökad handel vässar produktiviteten i utvecklingsländer; samt hur ekonomisk öppenhet påverkar stabiliteten hos mindre utvecklade ekonomier. Slutsatsen från studierna på området är att handelsliberaliseringar och ökad handel generellt förbättrar länders möjligheter att utvecklas långsiktigt. Däremot leder ett öppnare ekonomiskt klimat gentemot omvärlden inte per automatik till minskad fattigdom i alla lägen (Winters, McCulloch & McKay, 2004).

Migration kan ha både negativa och positiva effekter på utvecklingsländer. Utbildade människor som utvandrar därifrån kan innebära ett kännbart bortfall av humankapital och arbetskraft som redan är bristvaror. Samtidigt kan det vara problematiskt och rent kontraproduktivt att försöka hindra människor med utbildning från att utvandera. Sådant försvagar den positiva effekten via ökade remitteringar till hemlandet och eftersom det försvagar människors drivkrafter för utbildning. Även om det på förhand inte går att avgöra vilken utvecklingseffekt migration har på avsnäddarländer, drar litteraturen slutsatsen att migration är något positivt för fattigdomsbekämpning

och utveckling på lång sikt. Utvandrare som får en högre levnadsstandard utomlands tillför ökade resurser via sina remitteringar. Det ger ett betydande och välbehövligt kapitaltillskott i många länder (UNDP, 2009).

Vår litteraturoversikt pekar på att det går att koppla samman internationalisering och migration i utvecklingslitteraturen. Migration bidrar sannolikt till att öka utvecklingsländerns export till utvandrarnas nya länder. Eftersom export öppnar en större marknad för företagen, kan fler jobb skapas och landets inkomster öka. Även importen kan öka. Det innebär ett ökat utbud av produkter och tjänster för konsumenter och företag i utvecklingsländer, som inte sällan har bättre kvalitet och lägre pris.

Off-shoring uppfattas ibland som något negativt. När företag utlokaliserar verksamhet till andra länder, antas det medföra nedskärningar och färre jobb i det egna landet. Detta är en onyanserad hållning som inte tar hänsyn till att företag är beroende av globala produktionskedjor i den moderna ekonomin. Off-shoring kan vara en strategi för att stärka deras effektivitet och konkurrenskraft.

Från ett utvecklingsperspektiv får migrationens positiva inverkan på off-shoring anses som odelat positiv. Människor som utvandrar bidrar till att företag i destinationslandet blir mer benägna att satsa på deras ursprungsland. Det skapar en potential för näringslivet i länder med lägre levnadsstandard, det kan bidra till tillväxt, jobb och lägre fattigdom. På sikt ger det förhoppningar om en ihållande positiv utveckling.

Vi drar slutsatsen att det finns utforskade, högst intressanta mekanismer med vars hjälp migration kan bidra till fattigdomsbekämpning och utveckling. Kunskapsöversikten visar att migration kan ge effekter bortom de vedertagna och direkta kanalerna.

Översikten ger följaktligen nya insikter om utvandringens effekter på fattigdom och utveckling. Vår slutsats har aktualitet för diskussionen om migrationen till rikare länder är av ondo eller av godo för fattigdomsbekämpning och långsiktig utveckling i migranternas tidigare hemländer.

Appendix

Tabell A1. Empiriska studier om migration och handel på landnivå

Author	Sample	Method <i>(Estimator; instrumental variable (if any); fixed effects (if any); consideration of zeros (if any))</i>	Immigrant elasticity		Emigrant Elasticity		Notes
			Export	Import	Export	Import	
Gould (1994)	USA - 47 partners, 1970-1986	Nonlinear least squares; country;	0,02***	0,01***			Computed elasticities from Wagner et al 2002. Dynamic model.
Head and Ries (1998)	Canada - 136 partners, 1980-1992	Tobit; region, year; yes	0,10***	0,31***			
Dunlevy and Hutchinson (1999)	USA - 17 partners, 1870-1910	OLS; year; add one		0,29***			
Dunlevy and Hutchinson (2001)†	USA - 17 partners, 1870-1910	OLS; year, commodity; add one	0,08**				
Girma and Yu (2002)	UK - 48 partners, 1981-1993	OLS; year;	0,16***	0,10***			Trade with non-Commonwealth countries. Elasticity for Commonwealth countries not significant.
Piperakis et al. (2003)	Greece - Some 60 partners, 1981-1991	Pooled OLS;	0,28***	-0,03			
Bryant et al. (2004)†	New Zealand - 179 partners, 1981-2001	Correlated random effects sample selection model; country; yes	0,09***	0,15***			
Blanes (2005)	Spain - 42 partners, 1991-1998	OLS; year;	0,21***	0,21***			The coefficient of the log (immigrant stock), with the response variable being a logistic transformed intra-industry trade (GL) index. No ordinary gravity model.
Mundra (2005)	USA - 47 partners, 1973-1980	Semiparametric estimation; country;	+	+			Average change in trade is positive for all imports and for finished but not intermediate exports. Elasticities not available, since a semi-parametric method is employed.
Parsons (2005)†	EU15 - EU15, 1994-2001	Pooled OLS; country;	0,12***	0,14***			

Tabell A1. Empiriska studier om migration och handel på landnivå

Blanes and Martín-Montaner (2006)	Spain - 48 non-EU partners, 1988-1999	OLS; country, industry;	0,47***	0,47***			The coefficient of the log(immigrant stock), with the response variable being a logistic transformed intra-industry trade (Brülhart) index. No ordinary gravity model.
Canavire Bacarreza and Ehrlich (2006)†	Bolivia - 30 partners, 1990-2003	Pooled data estimation;	0,08***	0,09*	0,03***	0,04***	
Hong and Santhapparaj (2006)	Malaysia - 16 partners, 1998-2004	Pooled OLS;	0,53***	0,88***			Trade with ASEAN partners. Elasticities with non-ASEAN are insignificant.
Lewer (2006)	16 OECD countries - World, 1991-2000	Scaled OLS; add one	0,14**	0,14**			Elasticity of the sum of bilateral trade, but erroneously using the log of the sum.
Ghatak et al. (2007)†	UK - 70 partners, 1991-2001	OLS;	0,16***	0,23***			
Jiang (2007)†	Canada - 125 partners, 1988-2004	Pooled OLS; year;	0,08***	0,27***			Impact on the extensive product margin. The impact is smaller or even negative and less significant on the intensive product margin.
White (2007)	Denmark - 170 partners, 1980-2000	Tobit; year; yes	0,57***	0,33***			Elasticities for high-income countries.
White (2007)	USA - 73 partners, 1980-2001	Pooled OLS; year;	0,15***	0,47***			The impact on trade with low-income partners.
White and Tadesse (2007)	Australia - 101 partners, 1989-2000	Feasible GLS;	0,46***	0,18***			Dynamic model
White and Tadesse (2007)	Italy - 68 partners, 1996-2001	Tobit; year; yes	0,08**	0,04			
Blanes-Cristóbal (2008)	Spain - 83 partners, 1995-2003	OLS; year;	0,28***	0,18***			
Dolman (2008)†	28 OECD countries - 162 partners, 2000-2000	OLS; exporter, importer;	0,18***	0,15***			Impact of the share of migrants in the population. Dynamic model.
Faustino and Leitão (2008)†	Portugal - EU15, 1995-2003	OLS; year;	0,60***	0,56***			
Faustino and Leitão (2008)†	Portugal - EU15, 1995-2003	GMM; year;	0,05*	0,23*			Dynamic model estimates.

Author	Sample	Method <i>(Estimator; instrumental variable (if any); fixed effects (if any); consideration of zeros (if any))</i>	Immigrant elasticity		Emigrant Elasticity		Notes
			Export	Import	Export	Import	
Morgenroth and O'Brien (2008)†	26 OECD countries - 179 partners, 1999-2003	IV-estimator; physical capital intensities, relative age dependency ratio and their squares and cross-products.;	0,65***	0,68***			Average elasticity, while accounting for non-linearity by including the square of the immigrant stock.
Qian (2008)†	New Zealand - 190 partners or regions, 1980-2005	Pooled OLS; country; only use positive values	0,06***	0,14***			
White and Tadesse (2008)	USA - 54 partners, 1997-2004	Feasible GLS with random effects; year;	0,15***	0,14***			The proportional impact on trade, when controlling for interaction with cultural distance to immigrants' country of origin.
Ghatak et al. (2009)	UK - Central and Eastern European countries, 1996-2003	SUR; country;	0,09na	0,08na			Elasticity of trade with respect to the immigrant stock.
Goncalves and Africano (2009)†	Germany, Denmark and Portugal - EU15 and 10 EU accession countries, 1995-2007	Pooled OLS; year;	0,38***				Elasticity for Denmark with respect to immigration from EU acceding countries.
Jansen and Piermartini (2009)	USA - 175 partners, 1996, 1998-2005	Pooled OLS; country, year;	0,11***	0,09*			Temporary migrants admitted into the US. Number of partner countries is from Tadesse and White (2013).
Lewer and Van den Berg (2009)	16 OECD countries - World, 1991-2000	3SLS of a structural equation model; net;	0,05**	0,45**			Trade elasticities with respect to the network and cultural channel, which includes immigration. The empirical model is not a standard gravity one.
Murat and Pistorresi (2009)	Italy - 51 partners, 1990-2005	Pooled OLS;	0,00	-0,10**			
Tai (2009)	Switzerland - nes, 1995-2000	PPML; country, year; yes	0,27**	0,30***			
Blanes Cristóbal (2010)†	22 OECD countries - 80 developing countries, 2000-2000	OLS; export country, import country;	0,33**	0,50***			

Tabell A1. Empiriska studier om migration och handel på landnivå

Felbermayr et al. (2010)	63 countries - 63 countries, 1980, 1990, 2000-	Poisson; country; yes			1,82*		The impact (coefficient) of the Chinese diaspora on trade in 1990, irrespective of the host country. Subanalysis points to the direct effect (between China and the host country) being the largest.
Hatzigeorgiou (2010)	75 countries - 75 countries, 2004-2004	OLS; export country, import country;		0,12***		0,13***	
Hatzigeorgiou (2010)	Sweden - 180 partners, 2002-2007	Tobit; region, year; yes	0,67***	0,88***			
Tadesse and White (2010)	9 OECD countries - 58 partners, 1996-2001	Tobit; year; yes	0,24***	0,21***			Controls for cultural distances and their interaction with immigrant stocks.
White and Tadesse (2010)	USA - 59 partners, 1996-2001	GLS with random effects; year;	0,27***	0,13**			Controls for cultural distances and their interaction with immigrant stocks. Dynamic model. Refugees have a smaller or even negative impact on trade.
Piperakis (2011)	EU15 - World, 1996-2005	Pooled OLS; year;	0,25***	0,26***			
Tadesse and White (2011)	110 countries - 131 partners, 2005-2005	Tobit; yes	0,12***	0,16***			There is also a small positive and significant impact on trade initiation. Immigrants have a pro-import impact for 100/131 countries and a pro-export impact for 96/110 countries.
Bo and Jacks (2012)	Canada - nes, 1988-2007	OLS; exporter, year;			0,42*		Elasticity of the number of varieties imported with respect to the immigrant stock.
Felbermayr and Toubal (2012)	OECD countries - OECD countries, 2000-2000	STD; exporter, importer;		0,28***		0,15***	Elasticities of imports with respect to migration, from a single regression.
Konečný (2012)	21 OECD countries - 137 less developed countries, 1999-2003	OLS; exporter, importer; use five-year averages	0,18***	0,26***	0,03	0,05	
Lee (2012)	23 OECD countries - 23 OECD countries, 2008-2008	OLS;	0,04***	0,04***			The elasticity from regression of log(exports+imports) on log(immigration+emigration) is 0.043*** with 506 variables. Also controls for FDI.

Author	Sample	Method <i>(Estimator; instrumental variable (if any); fixed effects (if any); consideration of zeros (if any))</i>	Immigrant elasticity		Emigrant Elasticity		Notes
			Export	Import	Export	Import	
Parsons (2012)†	68 countries - 178 partners, 1962-2000	LSDV; exporter-year, importer-year, exporter-importer; missing values omitted	0,03***		0,06**		Elasticities of exports of the North with respect to migration vis-à-vis the South, from a single regression. The overall elasticities (all countries to all countries) are negative and weakly or not significant, including trader-year and country-pair fixed effects.
Vézina (2012)	Switzerland - 174 partners, 1995-2009	IV-Poisson; french immigrant stocks and swiss visa restrictions.; yes	0,15***				The present authors' computed elasticity of the extensive (4-digit) product margin, taking the interaction with corruption into account. The elasticity of the intensive margin is not significant. Data is the average across the 14 years.
Faustino and Peixoto (2013)	Portugal - EU27, 1995-2006	Pooled OLS; year;	0,64***	0,56***			Controls also for the shares of high-skilled and immigrant employers. In dynamic (GMM) estimation, only elasticities for intra-industry trade are significant, though.
Law et al. (2013)	New Zealand - > 190 partners, 1981-2006	Selection model; country, year; yes	0,06**	0,19***	0,00	0,10***	Elasticities of trade with respect to emigration considers diaspora in one year only. All elasticities from a single regression. Results from the selection estimation are positive and significant for immigration, but smaller and only significant for exports with respect to emigration.
Tadesse and White (2013)	110 countries - 43 African partners, 2005-2005	Tobit; yes	0,13***	0,26***			There is also a small positive and significant impact on trade initiation. Immigrants have a pro-import impact for 31/43 countries and a pro-export impact for 11/43. countries.
Aleksynska and Peri (2014)	89 countries - nes, 2000-2000	OLS; exporter, importer, year; only use positive values	-0,01	0,07***			The impact of the share of immigrant managers on trade, while controlling for the total immigrant stock, which has an elasticity of about 0.27***.

Tabell A1. Empiriska studier om migration och handel på landnivå

Davis and Gift (2014)	36 European countries - 36 European countries, 1980-2011	Poisson; country; yes	0,14***	0,12***			Controls for membership of the Schengen Area that facilitates labor movement, which exhibits a positive and significant impact.
Ehrhart et al. (2014)†	52 African countries - 143 partners, 1980, 1990, 2000, 2010-	IV-estimator; the presence of a social security agreement; the lagged share of country j of the world emigrant stock from the exporter; exporter-importer difference in life expectancy between countries; exporter, importer, year, multi-lateral resistance;			0,18**		The impact is stronger for African diaspora; institutionally weaker partners; ethnically different; and more distant countries.
Giovannetti and Lanati (2014)†	19 OECD countries - 177 partners, -	Pooled OLS; exporter, importer, year;	0,03**	0,01			The impact is stronger for high-skilled immigrants, high-quality products, and trade with other OECD countries.
Hadjou (2014)	Algeria - 72 partners, 1990, 2000, 2010-	Tobit; year; yes	-0,01		-0,04		
Hatzigeorgiou and Lodefalk (2014)	Sweden - 184 partners, 2000-2010	IV-estimator; danish immigrant stocks; country, region-year, year; Tobit	0,44**	-0,63	0,14**	-0,01	The impact (semi-elasticity) of emigrants is for the stock in one year in a Pooled OLS estimation with similar fixed effects, while controlling for immigrant stocks.
Martín-Montaner et al. (2014)	191 countries - 71 partners, 2005-2005	Poisson; exporter, importer; yes			0,14***		The impact of immigrant managers, while controlling for other immigrants.
Mundra (2014)	USA - 63 partners, 1991-2000	IV-estimator; historic immigrant stock; whether the home country allows dual citizenship; affected and injured individuals in the home country due to a national disaster; year;	0,20***	0,27***			The impact of immigrants in no occupation, with the impact being stronger for immigrants in professional occupations, and insignificant for other occupational groups (services and laborer occupations).
Murat (2014)	UK - 167 partners, 1999-2009	IV-estimator; outbound stocks of international students and distance to the us; year;	0,26***	0,36**			Immigration in the form of international students in the UK.

Källa: Hatzigeorgiou och Lodefalk (2015).

Notes: The present authors' compilation of studies and estimated elasticities of trade with respect to migration (commonly stocks), with a preference for results more reliable methods. If not otherwise indicated, studies employ a gravity model of trade. † Unpublished. * $p < 0.10$; ** $p < 0.05$; *** $p < 0.01$. na Level of significance not available.

Tabell A2. Empiriska studier om migration och handel på regionnivå

Author	Sample	Method <i>(Estimator; instrumental variable (if any); fixed effects (if any); consideration of zeros (if any))</i>	Immigrant elasticity		Emigrant Elasticity		Notes
			Export	Import	Export	Import	
Helliwell (1997)	Canada - US states, 1990-1990	OLS;	-0,11**	0,32***			Results when controlling for remoteness.
Wagner et al. (2002)	Canada - 160 partners, 1992-1995	Heckman; province, country, year; yes	0,08*	0,25***			
Bardhan et al. (2004)	USA - 51 partners, 1994-1996	Pooled OLS; year;	0,26**				Export from West Coast. Elasticity for export from East Coast not significant.
Co et al. (2004)	USA - 28 partners, 1993-1993	OLS; add one	0,30***				
Dunlevy (2004)	USA - 87 partners, 1990-1992	Tobit; yes	0,29				
Herander and Saavedra (2005)	USA - 36 partners, 1993-1996	Tobit; region; yes	0,16**				Elasticity of state exports with respect to local stock of immigration from a low-ancestry country.
Dunlevy (2006)	USA - 87 partners, 1990-1992	Tobit; state, country; yes	0,39***				The impact is stronger for more export to more corrupt countries and those that have less similar languages.
Bandyopadhyay et al. (2008)	USA - 29 partners, 1990-2000	Pooled OLS; state x country, year; only use non-zero values	0,14**				
Ivanov (2008)†	Germany - 29 partners or partner groups, 1996-1998	Pooled OLS;	0,15***				
Partridge and Furtan (2008)	Canada - 40 partners, 2003-2004	OLS; province, country;	0,05	0,12**			1991-1995 provincial immigrant wave.
Tadesse and White (2008)	USA - 75 partners, 2000-2000	Tobit; yes	0,11***				Marginal effect, which mainly comes from expansion along the intensive country margin.

Tabell A2. Empiriska studier om migration och handel på regionnivå

White (2008)	USA - 75 partners, 1981-2001	Random effect; year;	0,21*	0,21*	The impact on the share of intra-industry trade in inter-industry trade for low-income countries.
White and Tadesse (2008)	USA - 75 partners, 2000-2000	Tobit;	0,05***		
White (2009)	USA - 28 partners, 1993-1993	OLS;	0,33**		Elasticity for export with non-OECD countries.
Peri and Requena-Silvente (2010)	Spain - 77 partners, 1995-2008	Pooled OLS; imputed immigrant stock used as iv in separate estimation; province x country, province, country, country x year, year; add one and accounts for zero immigrants	0,10**		The elasticity in IV estimation is 0.049* (0.016).
Tadesse and White (2010)	USA - 75 partners, 2000-2000	Tobit; yes	0,05***		
Coughlin and Wall (2011)	USA - 29 partners, 1990-2000	Pooled OLS; state-country, year; add one	0,19*		Data for 1990 and 2000.
Artal-Tur et al. (2012)	Italy, Portuguese, Spain - 100 partners, 2002-2010	OLS; importer x province, importer x year; add one	0,07***		Results for in-province immigrant stocks of Spain. The results for Italy and Portugal are somewhat smaller and larger, respectively. Out-of-province stocks have no significant impact.
Good (2012)†	Mexico - USA, 2007-2011	OLS; state x state; add one	0,08**		Average trade values in the period.
Bratti et al. (2014)	Italy - 210 partners, 2002-2009	IV-estimator; imputed stock of migrants in a province, based on the ratio of immigrants in the province in 1995 over the country stock of immigrants a particular year.; region-country, country-year, region-year; add one	0,13***	0,59***	The impact is stronger for immigrants from low-income countries and for earlier waves of immigration.
Briant et al. (2014)	France - 100 partners, 1998-2000	IV-estimator; lagged stocks of immigrants (1990); country, province;	0,09***	0,10**	

Author	Sample	Method <i>(Estimator; instrumental variable (if any); fixed effects (if any); consideration of zeros (if any))</i>	Immigrant elasticity		Emigrant Elasticity		Notes
			Export	Import	Export	Import	
D'Ambrosio (2014)†	Spain - 65 partners, 2006-2010	Gamma; province x country, province x year, country x year; yes	0,14***		0,03***		Results for in-province migrant stocks. The elasticity with respect to emigrants is positive for out-of-province emigrants.
Parsons and Vézina (2014)†	USA - Vietnam, 1995-2010	IV-estimator; immigrant stock in 1975; ;	0,15**				The dependent variable is the share of exports to Vietnam in total exports of the US state. Placebo and synthetic control group approaches verify the results.
Tai (2014)	France - 23 European partners, 2004-2004	IV-estimator; eight year lag of immigrant stock; region, country; yes	0,17**	0,39***			The impact of the in-province immigrant stock. The impact is substantially larger if the access of a province to immigrants, measured by the share of a province of the immigrant stock divided by the distance to the stock, is considered.
Steingress (2015)†	USA - nes, 1970-2005	IV-estimator; refugee arrivals in the past five years; state x year, country x year;		0,15**			The elasticity of intermediate imports with respect to the arrivals of foreign-born. A natural experiment (Hurricane Mitch) approach confirms the results.

Källa: Hatzigeorgiou och Lodefalk (2015).

Notes: The present authors' compilation of studies and estimated elasticities of trade with respect to migration (commonly stocks), with a preference for results more reliable methods. If not otherwise indicated, studies employ a gravity model of trade. † Unpublished. * $p < 0.10$; ** $p < 0.05$; *** $p < 0.01$. na Level of significance not available.

Tabell A3. Empiriska studier om migration och handel på lokal nivå

Author	Sample	Method <i>(Estimator; instrumental variable (if any); fixed effects (if any); consideration of zeros (if any))</i>	Immigrant elasticity		Emigrant Elasticity		Notes
			Export	Import	Export	Import	
Koenig (2009)†	France - 61 partners, 1986-1992	Probit; firm, country, year;	0,12***				Coefficients presented. Converting to probability impact yields an elasticity of 0.12.
Bastos and Silva (2012)	Portugal - 193 partners, 2005-2005	Pooled OLS; firm; only use non-zero values			0,08***		The impact of emigrant stocks in 2000 on firm export in 2005. The impact on export participation is 0.0014 (0.0006)***, using a linear probability model with firm fixed effects.
Hatzigeorgiou and Lodefalk (2013)†	Sweden - 176 partners, 1998-2007	Heckman; yes; firm-country, firm, country, year; yes	0,01***	0,01*			Semi-elasticity
Hiller (2013)	Denmark - 168 partners, 1995-2005	Pooled OLS; yes; firm-country, region, industry, year; only use non-negative values	0,01*				The impact (semi-elasticity) on firms that export. Further results mainly suggest expansion at the extensive product margin. The IV-result is borderline significant at the 10 percent level. Confidence interval computed by the present authors, based on available information in the study.
Graneli and Lodefalk (2014)†	Sweden - 176 partners, 1998-2007	Pooled OLS; firm-country, firm, country, industry, year; add 1e-7	0,06**				The impact (semi-elasticity) of recently arrived persons on services exports, while controlling for the total immigrant stock. The semi-elasticity of merchandise exports is about 0.04***. There is also a positive impact on the probability of export, but only statistical significance for services export entry.
Hatzigeorgiou and Lodefalk (2014)†	Sweden - 176 partners, 1998-2007	Pooled OLS; firm-country, firm, country, industry, year; add 1e-7	0,02***				The impact (semi-elasticity) on services exports, while controlling for the total immigrant stock. The impact on the probability to export services is about 0.005***.

Author	Sample	Method <i>(Estimator; instrumental variable (if any); fixed effects (if any); consideration of zeros (if any))</i>	Immigrant elasticity		Emigrant Elasticity		Notes
			Export	Import	Export	Import	
Hiller (2014)	Denmark - 80 partners, 2001-2001	IV-estimator; bilateral emigrant flow in 1980; industry, municipality;	0,07*		0,12***		Sample restricted to existing exporters.
Pennerstorfer (2014)	Four Central European countries - 8-14 partners, 2010-2010	Pooled OLS; firm, country-industry;	0,08***				Elasticity of exports of exporters with respect to regional migrant stocks. The impact on the probability to export is 0.339*** (0.028), using a probit with the same fixed effects.
Hatzigeorgiou et al. (2015)†	Sweden - 176 partners, 1998-2007	Pooled OLS; yes; firm-country, firm, country, industry, year; add 1e-7		0,03***			The impact (semi-elasticity) of immigrant employees on firm offshoring, while controlling for the total immigrant stock. The impact is stronger for offshoring to low-income countries.

Källa: Hatzigeorgiou och Lodefalk (2015).

Notes: The present authors' compilation of studies and estimated elasticities of trade with respect to migration (commonly stocks), with a preference for main results. If not otherwise indicated, studies employ a gravity model of trade. † Unpublished. * $p < 0.10$; ** $p < 0.05$; *** $p < 0.01$. na Level of significance not available.

Tabell A4. Resultat i empiriska studier om migration och FDI

Author	Sample	Method <i>(Estimator; instrumental variable (if any); fixed effects (if any); consideration of zeros (if any))</i>	Immigrant elasticity		Emigrant Elasticity		Notes
			FDI ab-road	FDI home	FDI ab-road	FDI home	
Gao (2003)	China - 68 partners with FDI in China, 1990-1990	OLS; only use positive values				0,25*	Proxy for FDI stock in China regressed on emigration stocks, while controlling for emigrant shares in host country population (elasticity 5.8*** (1.387)).
Tong (2005)†	71 countries - 71 countries, 1990-1990	Threshold Tobit; yes	0,18**	0,16***	0,18***	0,16***	FDI stocks and the product of Chinese stocks in the FDI-sending and FDI-receiving country. Results are stronger for FDI between Southeast Asian countries.
Buch et al. (2006)	German states - 89 partners, 1991-2002	Tobit; state-country; yes, but only pairs with at least one year of positive immigration or FDI are included		0,07			FDI inward stocks and immigrant stocks. All variables in levels and no information on means, why elasticities cannot be computed. The coefficient of the stock of immigrant from other OECD countries is large, positive and strongly significant, while the one for other foreign immigrants is very small, negative and less strongly statistically significant.
Kugler and Rapoport (2007)	USA - 55 partners, 1990-2000	Diff-in-diff; regional; there are only positive values	0,44				Regression of FDI outflow growth on the 1990 stock of immigrants with tertiary education, while controlling for other immigrants and immigrant inflow. Strongest results in the services industry. Insignificant result for immigrant inflows, overall. Partners with missing capital stock information are excluded.

Author	Sample	Method <i>(Estimator; instrumental variable (if any); fixed effects (if any); consideration of zeros (if any))</i>	Immigrant elasticity		Emigrant Elasticity		Notes
			FDI abroad	FDI home	FDI abroad	FDI home	
Bhattacharya and Groznik (2008)	USA - 48 partners, 1970-2000 (4 years)	Pooled OLS; country;	0,33**				Stocks of FDI and immigrants in levels. The present authors' computed elasticity at means. The empirical model is not a standard gravity one.
Lewer and Van den Berg (2009)	16 OECD countries - World, 1991-2000	Pooled OLS;	0,50***	0,18**			FDI outward flow regressed on the immigrant stock, without controlling for distance, hence the empirical model is not a standard gravity one.
Murat and Pistoiesi (2009)	Italy - 51 partners, 1990-2005	Pooled OLS;	0,07*	0,12	0,41***	0,32***	FDI stock regressed on emigrant and immigrant stocks, in a single equation. The impact of immigrants appears significant when immigrants are interacted with distance.
Docquier and Lodigiani (2010)	114 countries - 114 countries, 1990-2000 (4 years)	System GMM; year;		0,03**			Results from regression of FDI-funded capital intensity growth on immigrant stocks vis-à-vis the rest of the world, while controlling for the share of skilled immigrants and considering time interaction. Skilled immigrants have a larger impact and the long-run elasticity is substantially larger.
Flisi and Murat (2011)	France, Germany, Italy, Spain, and UK - Partner countries with a positive observation on immigration and FDI, Around 2000-2-6 years	IV estimator; historical stocks, population density; year;	0,43**	0,60*	0,44***	0,53***	Results for Italy, with the elasticities for immigration being lower bounds in comparison with the other four countries. Outward FDI results from Pooled OLS with year fixed effects. All results are for skilled immigrants and general emigrants vis-à-vis non-OECD countries, which display stronger results.

Tabell A4. Resultat i empiriska studier om migration och FDI

Javorcik et al. (2011)	USA - 56 partners, 1990-2000 (2 years)	IV estimator; passport costs, rules on dual citizenship, historic immigration information, distance to the eu, us military presence;	0,39***		The impact is stronger for immigrants with tertiary education. Sectoral estimations with country and industry fixed effects confirm the conclusions.
Anwar and Mughal (2013)	India - 29 OECD partners, 1999-2008	Pooled OLS;		0,21***	Semielasticity of Indian FDI stock abroad with respect to Indian emigrant stocks (in thousands), computed by the present authors. The impact is stronger for Asian partners.
Gheasi et al. (2013)	UK - 22-27 partners, 2001-2007	IV estimator; passport costs, historic migration information, islamic partner country dummy; year;	0,33	-0,11	Elasticity of FDI stock with respect to immigrant stock. The impact is stronger for highly educated and negative for less educated immigrants, all being significant.

Källa Hatzigeorgiou och Lodefalk (2015).

Notes: The present authors' compilation of studies and estimated elasticities of FDI with respect to migration (commonly stocks), with a preference for results more reliable methods. If not otherwise indicated, studies employ a gravity model of FDI. † Unpublished. * $p < 0.10$; ** $p < 0.05$; *** $p < 0.01$.

Referenser

Aleksynska, M. & Peri, G. (2014). Isolating the Network Effect of Immigrants on Trade. *The World Economy*, 37(3), 434–455. doi: 10.1111/twec.12079

Anderson, J. E. (2011). The gravity model. *Annual Review of Economics*, 3, 133–160. doi: 10.1146/annurev-economics-111809-125114

Anderson, J. E. & Marcouiller, D. (2002). Insecurity and the Pattern of Trade: An Empirical Investigation. *Review of Economics and Statistics*, 84(2), 342–352. doi: <http://www.mitpressjournals.org/loi/rest>

Anderson, J. E. & van Wincoop, E. (2003). Gravity with Gravitas: A Solution to the Border Puzzle. *American Economic Review*, 93(1), 170–192. doi: <http://www.aeaweb.org/aer/>

Anderson, J. E. & van Wincoop, E. (2004). Trade Costs. *Journal of Economic Literature*, 42(3), 691–751. doi: <http://www.aeaweb.org/jel/index.php>

Bastos, P. & Silva, J. (2012). Networks, firms, and trade. *Journal of International Economics*, 87(2), 352–364. doi: 10.1016/j.jinteco.2011.12.011

Bernard, A. B., Eaton, J., Jensen, J. B. & Kortum, S. (2003). Plants and Productivity in International Trade. *The American Economic Review*, 93(4), 1268–1290. doi: 10.2307/3132288

Bernard, A. B., & Jensen, J. B. (1999). Exceptional Exporter Performance: Cause, Effect, or Both? *Journal of International Economics*, 47(1), 1–25. doi: http://www.elsevier.com/wps/find/journal-description.cws_home/505552/description-description

Bernard, A. B., Jensen, J. B. & Lawrence, R. Z. (1995). Exporters, Jobs, and Wages in U.S. Manufacturing: 1976–1987. Brookings Papers on Economic Activity. *Microeconomics*, 1995 (ArticleType: research-article / Full publication date: 1995 / Copyright © 1995 Brookings Institution Press), 67–119. doi: 10.2307/2534772

Bernard, A. B., Jensen, J. B., Redding, S. J. & Schott, P. K. (2012). The empirics of firm heterogeneity and international trade. *Annual Review of Economics*, 4, 283–313. doi: 10.1146/annurev-economics-080511-110928

Bhattacharya, U. & Groznik, P. (2008). Melting pot or salad bowl: some evidence from US investments abroad. *Journal of financial markets*, 11(3), 228–258. doi: 10.1016/j.finmar.2008.01.004

Blanes, J. V. (2010). The link between immigration and trade in developing countries. Working Papers on International Economics and Finance, No 10-07. Asociación Española de Economía y Finanzas Internacionales.

Bowen, H. P. & Wu, J. P. (2013). Immigrant specificity and the relationship between trade and immigration: theory and evidence. *Southern economic journal*, 80(2), 366–384. doi: 10.4284/0038-4038-2011.230

Bratti, M., De Benedictis, L. & Santoni, G. (2014). On the pro-trade effects of immigrants. *Review of World Economics*, 150(3), 557–594. doi: 10.1007/s10290-014-0191-8

Bruder, J. (2004). Are Trade and Migration Substitutes or Complements? The Case of Germany 1970–1998. ETSG Conference Paper.

Bryant, J., Genc, M. & Law, D. (2004). Trade and migration to New Zealand. Treasury Working Paper, 18.

Buch, C. M., Kleinert, J. & Toubal, F. (2006). Where enterprises lead, people follow? Links between migration and FDI in Germany. *European Economic Review*, 50(8), 2017–2036. doi: 10.1016/j.eurocorev.2005.11.002

Casella, A. & Rauch, J. E. (1998). Overcoming Informational Barriers to International Resource Allocation: Prices and Group Ties: NBER Working Paper, 6628.

Chaney, T. (2014). The Network Structure of International Trade. *American Economic Review*, 104(11), 3600–3634. doi: 10.1257/aer.104.11.3600

Combes, P.-P., Lafourcade, M. & Mayer, T. (2005). The trade-creating effects of business and social networks: evidence from France. *Journal of International Economics*, 66(1), 1–29. doi: 10.1016/j.jinteco.2004.07.003

Cooter, R. & Landa, J. T. (1984). Personal versus impersonal trade: The size of trading groups and contract law. *International Review of Law and Economics*, 4(1), 15–22.

Coughlin, C. C. & Wall, H. J. (2011). Ethnic networks and trade: intensive versus extensive margins. *Economics Letters*, 113(1), 73–75. doi: 10.1016/j.econlet.2011.05.023

Cristea, A. D. (2011). Buyer-seller relationships in international trade: Evidence from U.S. States' exports and business-class travel. *Journal of International Economics*, 84(2), 207–220. doi: 10.1016/j.jinteco.2011.02.003

de la Mata, T. (2011). Does trade creation by social and business networks hold in services? An analysis for accommodation and restaurants in Spain: Universidad Autónoma de Madrid (Spain), Department of Economic Analysis (Economic Theory and Economic History).

Docquier, F. & Lodigiani, E. (2010). Skilled migration and business networks. *Open economies review*, 21(4), 565–588. doi: 10.1007/s11079-008-9102-8

Dolman, B. (2008). Migration, trade and investment. Productivity Commission, Staff Working Paper, February, 2008.

Dunlevy, J. A. (2004). Interpersonal Networks in International Trade: Evidence on the Role of Immigrants in Promoting Exports from the American States. Miami University, Working paper.

Dunlevy, J. A. & Hutchinson, W. K. (1999). The Impact of Immigration on American Import Trade in the Late Nineteenth and Early Twentieth Centuries. *The Journal of Economic History*, 59(4), 1043–1062. doi: 10.2307/2566687

Ehrhart, H., Le Goff, M., Rocher, E. & Singh, R. J. (2014). Does migration foster exports? Evidence from Africa. World Bank Policy Research Working Paper.

Fagiolo, G. & Mastroiello, M. (2014). Does human migration affect international trade? A complex-network perspective. *PloS one*, 9(5), e97331. doi: 10.1371/journal.pone.0097331

Fairlie, R. W. & Lofstrom, M. (2013). Immigration and Entrepreneurship. CESifo, Working Paper, 5298.

Faustino, H. C. & Peixoto, J. (2013). immigration-Trade links: Evidence from Portugal. *Ekonomiska Istrazivanja*, 26(1), 155.

Federici, D. & Giannetti, M. (2010). Temporary migration and foreign direct investment. *Open economies review*, 21(2), 293–308. doi: 10.1007/s11079-008-9092-6

Felbermayr, G., Grossmann, V. & Kohler, W. (2014). Migration, International Trade and Capital Formation: Cause or Effect? In: B. R. Chiswick & P. W. Miller (Eds.), *Handbook of the Economics of International Migration* (Vol. 1B): Elsevier.

Felbermayr, G. J., Jung, B. & Toubal, F. (2010). Ethnic Networks, Information, and International Trade: Revisiting the Evidence. *Annales d'Economie et de Statistique*(97–98), 41–70. doi: <http://annales.ensae.fr/>

Flisi, S. & Murat, M. (2011). The hub continent: immigrant networks, emigrant diasporas and FDI. *The journal of socio-economics*, 40(6), 796–805. doi: 10.1016/j.socec.2011.08.025

- Fontagné, L. (1999). Foreign Direct Investment and International Trade: Complements or Substitutes? OECD Science, Technology and Industry Working Papers, 10/1999.
- Gao, T. (2003). Ethnic Chinese networks and international investment: evidence from inward FDI in China. *Journal of Asian economics*, 14(4), 611–629. doi: 10.1016/S1049-0078(03)00098-8
- Gaston, N. & Nelson, D. R. (2013). Bridging trade theory and labour econometrics: the effects of international migration. *Journal of Economic Surveys*, 27(1), 98–139. doi: 10.1111/j.1467-6419.2011.00696.x
- Genc, M., Gheasi, M., Nijkamp, P. & Poot, J. (2011). The impact of immigration on international trade: a meta-analysis. *Norface Discussion Paper*, 20 (2011020).
- Gheasi, M., Nijkamp, P. & Rietveld, P. (2013). Migration and foreign direct investment: education matters. *The annals of regional science*, 51(1), 73–87. doi: 10.1007/s00168-012-0533-1
- Ghosh, S. & Enami, A. (2015). Do refugee-immigrants affect international trade? Evidence from the world's largest refugee case. *Journal of Policy Modelling*, forthcoming.
- Giovannetti, G. & Lanati, M. (2014). The Impact of Product Quality on the Pro-Trade Elasticity of Immigrants: Università degli Studi di Firenze.
- Gould, D. M. (1994). Immigrant Links to the Home Country: Empirical Implications for U.S. Bilateral Trade Flows. *Review of Economics and Statistics*, 76 2, 302–316.
- Graneli, A. & Lodefalk, M. (2014). Temporary Expats for Export: Firm-Level Evidence. Örebro University, Working Paper, 2014:4.
- Granovetter, M. S. (1973). The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology*, 78(6), 1360–1380. doi: 10.2307/2776392
- Greenaway, D. & Kneller, R. (2007). Firm Heterogeneity, Exporting and Foreign Direct Investment. *The Economic Journal*, 117(517), F134–F161. doi: 10.2307/4625478
- Greif, A. (1989). Reputation and Coalitions in Medieval Trade: Evidence on the Maghribi Traders. *The Journal of Economic History*, 49(4), 857–882. doi: 10.1017/S0022050700009475
- Greif, A. (1993). Contract enforceability and economic institutions in early trade: the Maghribi traders' coalition. *The American Economic Review*, 83(3), 525–548.
- Greif, A. (2006). History lessons: The birth of impersonal exchange: the community responsibility system and impartial justice. *The Journal of Economic Perspectives*, 20(2), 221–236. doi: 10.1257/jep.20.2.221

Greif, A. (2014). Trade and Institutions in the Medieval Mediterranean: The Geniza Merchants and Their Business World. By Goldberg Jessica L.. Cambridge: Cambridge University Press. 2012. Pp. xxi, 426. \$114.00, hardcover. *The Journal of Economic History*, 74(2), 648–649. doi: 10.1017/S0022050714000503

Grossman, G. M. & Rossi-Hansberg, E. (2008). Trading Tasks: A Simple Theory of Offshoring. *American Economic Review*, 98(5), 1978–1997. doi: <http://www.aeaweb.org/aer/>

Grossman, G. M. & Rossi-Hansberg, E. (2012). Task Trade between Similar Countries. *Econometrica*, 80(2), 593–629. doi: <http://www.econometricsociety.org>

Hansson, P., Karpaty, P., Lindvert, M., Lundberg, L., Poldahl, A. & Yun, L. (2007). Svenskt näringsliv i en globaliserad värld. Institutet för tillväxtpolitiska studier, Rapport A2007:004.

Hatzigeorgiou, A. (2010). Migration as Trade Facilitation: Assessing the Links between International Trade and Migration. B.E. *Journal of Economic Analysis and Policy: Topics in Economic Analysis and Policy*, 10(1). doi: <http://www.bepress.com/bejeap/topics/>

Hatzigeorgiou, A., Karpaty, P., Kneller, R. & Lodefalk, M. (2015). Do Immigrants Spur Offshoring? Firm-Level Evidence. Örebro University, mimeo.

Hatzigeorgiou, A. & Lodefalk, M. (2013). Investigating the Link between Immigrant Employees and Firm Trade. In: M. Lodefalk (Ed.), *Tackling Barriers to Firm Trade: Liberalisation, Migration, and Servicification* (Örebro Studies in Economics). Örebro: Örebro University.

Hatzigeorgiou, A. & Lodefalk, M. (2014a). The Role of Foreign Networks for Trade in Services: Firm-Level Evidence. Swedish Entrepreneurship Forum, Working Paper, 27.

Hatzigeorgiou, A. & Lodefalk, M. (2014b). Trade, Migration and Integration – Evidence and Policy Implications. *The World Economy*, early online publication. doi: 10.1111/twec.12236

Hatzigeorgiou, A. & Lodefalk, M. (2014c). Utlandsfödda och företagens internationalisering – Ett lyft för tjänsteexporten? Entreprenörskapsforum, Globaliseringsforum rapport, 7.

Hatzigeorgiou, A. & Lodefalk, M. (2015). A small step for a migrant, a giant leap for firms? The role of migration for internationalization: a review. Örebro University, mimeo.

Head, K. & Ries, J. (1998). Immigration and Trade Creation: Econometric Evidence from Canada. *Canadian Journal of Economics*, 31 1, 47–62.

Helliwell, J. F. (1997). National borders, trade and migration. *Pacific economic review*, 2(3), 165–185. doi: 10.1111/1468-0106.00032

- Herander, M. G. & Saavedra, L. A. (2005). Exports and the Structure of Immigrant-Based Networks: The Role of Geographic Proximity. *Review of Economics and Statistics*, 87(2), 323–335. doi: <http://www.mitpressjournals.org/loi/rest>
- Hijzen, A. & Wright, P. W. (2010). Migration, trade and wages. *Journal of Population Economics*, 23(4), 1189–1211. doi: 10.1007/s00148-009-0241-z
- Hiller, S. (2013). Does Immigrant Employment Matter for Export Sales? Evidence from Denmark. *Review of World Economics/Weltwirtschaftliches Archiv*, 149(2), 369–394. doi: <http://springerlink.metapress.com/content/112760>
- Hiller, S. (2014). The Export Promoting Effect of Emigration: Evidence from Denmark. *Review of Development Economics*, 18(4), 693–708. doi: 10.1111/rode.12112
- Ivanov, A. V. (2008). Informational effects of migration on trade. University of Mannheim Center for Doctoral Studies in Economics, Discussion paper, 42.
- Jansen, M. & Piermartini, R. (2009). Temporary Migration and Bilateral Trade Flows. *The World Economy*, 32(5), 735–753.
- Javorcik, B. S., Özden, Ç., Spatareanu, M. & Neagu, C. (2011). Migrant networks and foreign direct investment. *Journal of Development Economics*, 94(2), 231–241. doi: 10.1016/j.jdeveco.2010.01.012
- Johanson, J. & Vahlne, J.-E. (1977). The Internationalization Process of the Firm – A Model of Knowledge Development and Increasing Foreign Market Commitments. *Journal of International Business Studies*, 8(1), 23–32. doi: 10.2307/254397
- Johanson, J. & Vahlne, J.-E. (2009). The Uppsala internationalization process model revisited: From liability of foreignness to liability of outsidership. *Journal of International Business Studies*, 40(9), 1411–1431. doi: 10.2307/27752460
- Keller, W. (2004). International Technology Diffusion. *Journal of Economic Literature*, 42(3), 752–782. doi: <http://www.aeaweb.org/jel/index.php>
- Kneller, R. & Pisu, M. (2011). Barriers to Exporting: What Are They and Who Do They Matter To? *World Economy*, 34(6), 893–930. doi: <http://www.blackwellpublishing.com/journal.asp?ref=0378-5920>
- Koenig, P. (2009). Immigration and the export decision to the home country: HAL.
- Kohli, U. (2002). Migration and foreign trade: further results. *Journal of Population Economics*, 15(2), 381–387. doi: 10.1007/s001480100080

Konecny, T. (2007). Can Immigrants Hurt Trade? Working Paper Series (ISSN 1211-3298). CERGE-EI, Charles University.

Kugler, M. & Rapoport, H. (2007). International labor and capital flows: complements or substitutes? *Economics Letters*, 94(2), 155–162. doi: 10.1016/j.econlet.2006.06.023

Landa, J. T. (1994). *Trust, ethnicity, and identity : beyond the new institutional economics of ethnic trading networks, contract law, and gift-exchange*. United States.

Law, D., Genç, M. & Bryant, J. (2013). Trade, Diaspora and Migration to New Zealand. *The World Economy*, 36(5), 582–606. doi: 10.1111/twec.12035

Lewer, J. J. & Van den Berg, H. (2009). Does immigration stimulate international trade?: measuring the channels of influence. *The International Trade Journal*, 23(2), 187–230. doi: 10.1080/08853900902779422

Lin, F. (2011). The pro-trade impacts of immigrants: a meta-analysis of network effects. *Journal of Chinese economic and foreign trade studies*, 4(1), 17–27. doi: 10.1108/17544401111106789

Markusen, J. R. (1983). Factor movements and commodity trade as complements. *Journal of International Economics*, 14(3), 341–356. doi: 10.1016/0022-1996(83)90009-0

Mayer, T. & Ottaviano, G. I. P. (2008). The happy few: the internationalisation of European firms: new facts based on firm-level evidence. *Intereconomics*, 43(3), 135–148. doi: 10.1007/s10272-008-0247-x

McCallum, J. (1995). National Borders Matter: Canada–U.S. Regional Trade Patterns. *The American Economic Review*, 85(3), 615–623.

Melitz, M. J. (2003). The Impact of Trade on Intra-industry Reallocations and Aggregate Industry Productivity. *Econometrica*, 71(6), 1695–1725. doi: <http://www.econometricsociety.org>

Melitz, M. J. & Trefler, D. (2012). Gains from Trade When Firms Matter. *Journal of Economic Perspectives*, 26(2), 91–118. doi: <http://www.aeaweb.org/jep/>

Millimet, D. L. & Osang, T. (2007). Do state borders matter for U.S. intranational trade? The role of history and internal migration. *Canadian Journal of Economics*, 40(1), 93–126. doi: 10.1111/j.1365-2966.2007.00401.x

Mundell, R. A. (1957). International trade and factor mobility. *American Economic Review*, 47(3), 321–335.

- Mundra, K. (2005). Immigration and International Trade: A Semiparametric Empirical Investigation. *The Journal of International Trade & Economic Development*, 14(1), 65–91. doi: 10.1080/0963819042000333252
- Mundra, K. (2014). Immigration and trade creation for the United States: role of immigrant occupation. *The International Trade Journal*, 28(4), 311–343. doi: 10.1080/08853908.2014.922039
- Murat, M. & Pistoresi, B. (2009a). Emigrant and immigrant networks in FDI. *Applied Economics Letters*, 16(10/12), 1261–1264. doi: 10.1080/13504850701367312
- Murat, M. & Pistoresi, B. (2009b). Migrant networks: empirical implications for the Italian bilateral trade. *International economic journal*, 23(3), 371–390. doi: 10.1080/10168730903119435
- Murat, M., Pistoresi, B. & Rinaldi, A. (2011). Transnational social capital and FDI: evidence from Italian associations worldwide. *Journal of economic development*, 36(4), 1–15.
- Nijkamp, P., Gheasi, M. & Rietveld, P. (2011). Migrants and international economic linkages: a meta-overview. *Spatial economic analysis*, 6(4), 359–376. doi: 10.1080/17421772.2011.610814
- Panagariya, A. & Panagariya, A. (1992). Factor mobility, trade and welfare. A North–South analysis with economies of scale. *Journal of Development Economics*, 39(2), 229–245.
- Parsons, C. & Vézina, P.-L. (2014). Migrant Networks and Trade: The Vietnamese Boat People as a Natural Experiment. IMI Working Paper, 91: University of Oxford.
- Parsons, C. R. (2012). Do Migrants Really Foster Trade? The Trade-Migration Nexus, a Panel Approach 1960–2000. World Bank, Policy Research Working Paper, 6034.
- Partridge, J. & Furtan, H. (2008). Immigration Wave Effects on Canada’s Trade Flows. *Canadian Public Policy*, 34(2), 193–214. doi: <http://economics.ca/cpp/en/index.php>
- Pennerstorfer, D. (2014). Export, Migration and Costs of Trade: Evidence from Central European Firms. *Regional Studies*, 1–16. doi: 10.1080/00343404.2014.947565
- Peri, G. & Requena-Silvente, F. (2010). The Trade Creation Effect of Immigrants: Evidence from the Remarkable Case of Spain. *Canadian Journal of Economics*, 43(4), 1433–1459. doi: <http://economics.ca/cje/>
- Rauch, J. E. (1996). Trade and Search: Social Capital, Sogo Shosha, and Spillovers. National Bureau of Economic Research, Inc, NBER Working Papers, 5618. Retrieved from <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=ecn&AN=0718425&site=ehost-live>
- <http://www.nber.org/papers/w5618.pdf>

- Rauch, J. E. (1999). Networks versus Markets in International Trade. *Journal of International Economics*, 48(1), 7–35. doi: http://www.elsevier.com/wps/find/journaldescription.cws_home/505552/description-description
- Rauch, J. E. (2001). Business and Social Networks in International Trade. *Journal of Economic Literature*, 39(4), 1177–1203.
- Rauch, J. E. & Casella, A. (2003). Overcoming informational barriers to international resource allocation: prices and ties. *The Economic Journal*, 113(484), 21–42. doi: 10.1111/1468-0297.00090
- Rauch, J. E. & Trindade, V. (2002). Ethnic Chinese networks in international trade. *The review of economics and statistics*, 84(1), 116–130. doi: 10.1162/003465302317331955
- Schiff, M. (2006). Substitution in Markusen’s Classic Trade and Factor Movement Complementarity Models. World Bank, Policy Research Working Paper, 3974.
- Sgrignoli, P., Metulini, R., Schiavo, S. & Riccaboni, M. (2015). The relation between global migration and trade networks. *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*, 417, 245–260. doi: 10.1016/j.physa.2014.09.037
- Sin, I., Fabling, R., Jaffe, A. B., Maré, D. C. & Sanderson, L. (2014). Exporting, Innovation and the Role of Immigrants. Motu Economic and Public Policy Research, Working Paper, 14–15.
- Statistics Sweden (2013). Arbetskraftsundersökningarna (Labour market surveys). Retrieved 2013, from Statistics Sweden.
- Steingress, W. (2015). The causal impact of migration on US trade: Evidence from a natural experiment. Banque France, mimeo.
- Tadesse, B. & White, R. (2010a). Cultural Distance as a Determinant of Bilateral Trade Flows: Do Immigrants Counter the Effect of Cultural Differences? *Applied Economics Letters*, 17(1–3), 147–152. doi: <http://www.tandf.co.uk/journals/titles/13504851.asp>
- Tadesse, B. & White, R. (2010b). Does cultural distance hinder trade in goods?: A comparative study of nine OECD member nations. *Open economies review*, 21(2), 237–261. doi: 10.1007/s11079-008-9090-8
- Tadesse, B. & White, R. (2011). Emigrant Effects on Trade: Re-examining the Immigrant-Trade Link from the Home Country Perspective. *Eastern Economic Journal*, 37(2), 281–302. doi: <http://www.palgrave-journals.com/ej/archive/>
- Tadesse, B. & White, R. (2015). Do immigrants reduce bilateral trade costs? An empirical test.

Applied Economics Letters, 1–6. doi: 10.1080/13504851.2015.1008756

Tai, S. H. T. (2009). Market structure and the link between migration and trade. *Review of World Economics (Weltwirtschaftliches Archiv)*, 145(2), 225–249.

Trefler, D. (1995). The case of the missing trade and other mysteries. *The American Economic Review*, 85(5), 1029–1046.

UNDP. (2009). Overcoming barriers: Human mobility and development. UNDP, Human Development Report 2009.

Vézina, P.-L. (2012). How migrant networks facilitate trade: evidence from Swiss exports. *Swiss journal of economics and statistics*, 148(3), 449–476.

Wagner, D., Head, K. & Ries, J. (2002). Immigration and the Trade of Provinces. *Scottish Journal of Political Economy*, 49(5), 507–525. doi: 10.1111/1467-9485.00245

White, R. (2007). Immigrant-Trade Links, Transplanted Home Bias and Network Effects. *Applied Economics*, 39(7–9), 839–852. doi: <http://www.tandf.co.uk/journals/routledge/00036846.html>

White, R. & Tadesse, B. (2008a). Cultural Distance and the US Immigrant-Trade Link. *World Economy*, 31(8), 1078–1096. doi: <http://www.blackwellpublishing.com/journal.asp?ref=0378-5920>

White, R. & Tadesse, B. (2008b). Immigrants, cultural distance and US state-level exports of cultural products. *The North American journal of economics and finance*, 19(3), 331–348. doi: 10.1016/j.najef.2008.08.001

White, R. & Tadesse, B. (2010). The Effects of Refugee and Non-refugee Immigrants on US Trade with Their Home Countries. *Journal of International Trade and Economic Development*, 19(2), 289–317. doi: <http://www.tandf.co.uk/journals/titles/09638199.asp>

Winters, L. A., McCulloch, N. & McKay, A. (2004). Trade liberalization and poverty: the evidence so far. *Journal of Economic Literature*, XLII(1), 72–115.

WTO (2008). World Trade Report 2008 – Trade in a Globalizing World. Geneva: WTO.

Migration kan på olika sätt påverka ekonomisk utveckling för såväl ursprungsländerna och destinationsländerna som för migranterna själva. Med sina språkfärdigheter och kunskaper om andra länder kan migranterna exempelvis ge företag och konsumenter tillgång till större marknader och bidra till att sänka kostnader. De kan också öka handeln genom att efterfråga produkter från vissa regioner av världen. Med denna kunskapsöversikt vill Delmi sammanfatta den befintliga forskningen kring migrationens roll för företagens internationalisering, identifiera kunskapsluckor och diskutera policyimplikationer.

Kunskapsöversikten är skriven av Andreas Hatzigeorgiou, fil.dr i nationalekonomi och chefekonom vid Stockholms handelskammare samt forskare vid Ratio och Magnus Lodefalk, ekon.dr i nationalekonomi och forskare vid Handelshögskolan vid Örebro universitet.

Delegationen för migrationsstudier - Delmi - är en oberoende kommitté som initierar studier och förmedlar forskningsresultat som underlag till framtida migrationspolitiska beslut och för att bidra till samhällsdebatten.

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

Delegationen för
Migrationsstudier
Ju 2013:17